

UNIVERSITETI I EVROPËS JUGLINDORE-UEJL
SOUTH EAST EUROPEAN UNIVERSITY-SEEU

TEMA E MASTERIT

Tema: “Shteti Social dhe Sigurimi Social ne vendet e Ballkanit Perendimor”

Profesori,
Prof.Dr.Agron Rustemi

Studenti-Master
Elza Murseli

Tetovë, 2021

PËRMBAJTJA

Lënda e hulumtimit.....	6
Qëllimet e hulumtimit.....	7
Hipotezat.....	8
Metodologjia e hulumtimit.....	9
Rëndësia e punimit.....	10
Kapitulli 1. SHTETET SOCIALE.....	11
1. Definimi i shtetit social.....	11
1.1 Zhvillimi historik I shtetit Social	13
1.2 Faza e parë në zhvillimin e Shtetit të Mirëqenies.	13
II. KAPITULLI 2. Sigurimi i Shtetit Social	15
2. Çka nënkuptojmë me sigurimin Social.....	15
2.1 PARIMET	16
2.2 SHËRBIMET	16
2.3 Ndarja e sigurimeve sociale	17
2.4 Ndarja e Sigurimeve Sociale	18
2.5 Ligji I Sigurimit Pensional dhe Invalidor.....	18
2.6 Të Drejtat dhe Kompensimet në të Holla.....	19
2.7 Fondi i Sigurimit Shëndetësorë	19
2.8 Fondi i krryen këto punë:	20
2.9 Sigurimet Shëndetsore Vullnetare.....	20
Kapitulli 3. Analizë krahasuese mes shteteve sociale në Ballkanin Perëndimor.....	22
3. Bosnja dhe Hercegovina	22
3.1 Nëntë fushat kryesore në sistemin e sigurimeve shoqërore janë;	24

3.2 Ligji për mbrojtjen sociale	25
3.3 E drejta për shëndetin në Bosnje dhe Hercegovinë	26
3.4 Republika e Kosovës	27
3.5 KATEGORITË SOCIALE TË CILAT NDIHMOHEN PËRMES SKEMAVE SOCIALE TË QEVERISË SË KOSOVËS.....	28
3.5.1 Përkrahja për kategoritë sociale në Kosovë realizohet përmes këtyre skemave sociale:..	28
5.1.2 Përkrahja Sociale për kategoritë e varfra.....	28
3.6 POLITIKAT E MBROJTJES SOCIALE NË KOSOVË	29
3.6.1 Programi i Ndihmës Sociale të Kosovës	29
3.6.2 Skemat Aktuale Pensionale	29
3.6.3 Përkrahja për familjet e Dëshmorëve, Invalidëve të Luftës dhe Viktimave Civile.....	30
3.6.4 Mungesa e Sigurimeve shëndetësore dhe mbrojtja e kategorive të varfra të shoqërisë ...	31
3.7 BAZA JURIDIKE DHE INSTITUCIONALE PËR MBROJTJEN DHE RREGULLIMIN E PËRKRAHJES PËR KATEGORITË SOCIALE NË KOSOVË	31
3.7.1 Ligji për Shërbimet Sociale dhe Familjare.....	31
3.7.2 Baza ligjore për përkrahjen e personave me aftësi të kufizuar	32
3.7.3 Baza ligjore për përkrahjen e kategorive të dala nga lufta çlirimtare	33
Kapitulli IV KROACIA	35
4. Sigurimi I detyreshëm.....	36
KAPITULLI V SËRBIJA	39
5. Koncepti i sistemit të sigurimeve shoqërore	39
5.1 Mbrojtja gjyqësore e të drejtave të sigurimeve shoqërore të individëve.....	40
5.2 Përfitime sociale	41
5.3 Brenda përfitimeve materiale, Ligji për Mirëqenien përcakton sa vijon:	41
5.4 Disa nga përfitimet sociale për të cilat mund të aplikojnë qytetarët, në varësi të kategorisë që i përket, përfshijnë sa vijon:.....	42

5.4 Konteksti ekonomik dhe shoqëror.....	43
5.5 Risitë në fushën e mbrojtjes sociale dhe të fëmijëve	44
KAPITULLI VI MALI I ZI.....	48
6.KËSHILLI PËR MBROJTJEN DHE SIGURINË NË MALIN E ZI	49
6.1 RREGULLIMI EKONOMIK I MALIT TË ZI.....	49
6.2 MARRËVESHJET PËR SIGURIM SOCIAL	50
6.3 Marrëveshja midis Republikës së Maqedonisë dhe Malit të Zi për sigurim social - nënshkruar më 22 tetor të vitit 2010 në Shkup- ratifikuar më 8 mars të vitit 2011 - i shpallur në “Gazetën zyrtare të RM-së” nr.25/2011 - ka hyrë në fuqi më 1 gusht të vitit 2011	51
6.4.KARAKTERISTIKAT STRUKTURE PËR PAPUNËSI NË MALIN E ZI	52
6.4.1 Struktura arsimore, gjinore dhe moshore	52
6.5 Vitet e shërbimit.....	53
6.6 Personat me aftësi të kufizuara.....	53
6.6.1 Punësimi i Romëve.....	54
6.6.2. Programet e Grupeve të Qëllimit dhe Ekonomis Sociale.....	55
6.6.3 Të rinjtë me shkollë të përfunduar që kërkojnë punë për herë të parë	56
6.6.4. Gratë	56
6.6.5 Personat me nevoja të veçanta	57
6.6.6 Personat me aftësi të kufizuara.....	58
KAPITULLI VII MAQEDONIA	60
7. KARAKTERISTIKAT E TREGUT TË PUNËS.....	60
7.1 Rinia dhe punësimi.....	63
KAPITULLI VIII SHQIPËRIA	65
8.Femrat, ende pa pension.....	66
8.1. Vështrim i Përgjithshëm mbi Treguesit e Punësimit dhe Aftësive për Punë	67

8.1.1 Ndarja sipas sektorve te ndryshem.....	68
8.1.2 Vetepunesimi.....	68
8.1.3 Anketa Tremujore e Forcave të Punës, T2 - 2020.....	68
PENSIONISTET NE BALLKANIN PERENDIMOR	69
Përfundimi.....	74
Bibliografia	75

Lënda e hulumtimit

Lënda e hulumtimit ka të bëjë me Shtetin Social dhe Sigurimin Social në vendet e Ballkanit Perëndimorë. Shteti Social bazohet mbi solidaritetin midis grupeve shoqërore të ndryshme dhe në kërkimin e drejtësisë sociale. Shteti social është shtet i popullor: sepse është shtet që i shërben pikërisht atyre shtresave shoqërore që e kanë më së shumti në nevojë. Ky shtet punon që t'i punësojë të papunët, t'ua mbrojë të drejtat punëtorëve të pambrojtur, t'ua ofrojë arsimin e shëndetësinë të gjithë pjesëtarëve të shoqërisë, t'ua shpaguajë dhe mirënjoh pensionistëve kontributin për shoqërinë.

Sigurimet sociale i mbështesin njerëzit në situata të caktuara njerëzore. Ato paguajnë para ditore, pensionet, apo shtesat apo i marrin përsipër shpenzimet të sëmundjet dhe aksidentet.

Qëllimet e hulumtimit

Ky hulumtim ka të bëjë kryesisht me Shtetet Sociale në Vendet e Ballkanit Perëndimor si dhe Siguria Sociale në këto vende. Qëllimi kryesor i politikave sociale është të sigurohet që të gjithë në shoqëri të jetojnë në paqe dhe harmoni larg konflikteve. Me politikat sociale, synohet të sigurojë drejtësi shoqërore, zhvillim shoqëror, ekuilibër shoqëror, integrim shoqëror dhe paqe sociale. Ndërsa Sigurimi Social është Një akt për të siguruar mirëqenien e përgjithshme duke krijuar një sistem të përfitimeve federale të pleqërisë, dhe duke i dhënë mundësi disa shteteve të bëjnë provizione më të përshtatshme për personat e moshuar, personat e verbër, fëmijët e varur dhe të gjymtuar, mirëqenien e nënave dhe fëmijëve, dhe shëndetin publik.

Hipotezat

Hipoteza kryesore

- Shteti Social ne vendet e Ballkanit Perëndimor ofrojnë mbrojtë të mirëfilltë për qytetaret e tyre

Hipotezat e veçanta

Sigurimi Social ne vendet e Ballkanit Perëndimor është i ngjajshëm me sigurimin sociale ne vendet me traditë sociale

Shteti Social ne vendet e Ballkanit Perëndimor nuk dallojnë shumë mes veti në sferën e sigurimeve sociale

Metodologjia e hulumtimit

Zgjedhja e metodave kërkimore është bërë në bazë të nevojës për arritjen e rezultateve dhe arritjes së objektivave të punimit. Për këto qëllime do të përdoret metoda e analizës, gjitha dokumenteve dhe burimeve me relevancë për këtë problem.

Metoda deskriptive si dhe ajo historike do të na shërbejnë për të dhënë një qasje retrospektive të ngjarjeve që e kanë shoqëruar shtetet e Ballkanit Perëndimorë.

Rëndësia e punimit

Rëndësia e punimit qëndron në faktin e dhënies së opinioneve të ndryshme dhe opcioneve në mes shteteve të ndryshme që bëjnë pjesë në Ballkanin Perëndimorë, si dhe kontributin e faktorit ndërkombëtar në këtë drejtim, në vecanti në Republikën e Maqedonisë .

Kapitulli 1. SHTETET SOCIALE

1. Definimi i shtetit social

Shoqëritë në të cilat një pjesë e rëndësishme e krijimit të mirëqenies paguhet dhe sigurohet nga shteti quhen Shtete Sociale.

Sipas Thomas Humphrey Marchall , “politika sociale konsiston në përdorimin e pushtetit politik për të zëvendësuar, plotësuar ose ndryshuar mekanizmat e sistemit ekonomik me synim për të arritur rezultate që sistemi vet nuk mund t’i arrinte”.

Politikat sociale mbulojnë të gjitha dispozitat dhe masat që synojnë të parandalojnë, të mënjanojnë ose të lehtësojnë situatat e varfërisë dhe problemet sociale, në nivel individual ose kolektive.

Shteti I Mirëqenies Sociale, mund të përcaktohet shteti që kujdeset të sigurojë një jetesë të përshtatshme normale për shtetasit, me synimin e arritjes të mirëqenies së përgjithshme të tyre. Ndërsa në studime më komplekse, nocioni I Shtetit Të Mirëqenies Sociale përdoret edhe për të përshkruar politikat qeveritare dhe në mënyrë më të vecantë institucionet, përmes të cilëve realizohet synimi I mirëqenies. Përdoren edhe një sere emërtimeesh të tjera, si: “ Shteti I Kujdesit Social”; “ Shteti I së Drejtes Sociale” ; “Shteti Social Ligjor” ; Shteti Social Demokratik” etj.

Pavarësisht nga mënyra se si parashtrohen përcaktimet apo përkufizimet e Shtetit të Mirëqenies Sociale, **mund të veçojmë tre karakteristika të përbashkëta**, që janë pjesë e veprimtarisë së shtetit :

- a) – kryerja e funksionit social për sigurimin e jetesës së përshtatshme të shtetasve dhe minimizimin e të këqijave apo vuajtjeve.
- b) – sistemi i mjeteve financiare të aprovuara shoqërisht.
- c) – shërbimet sociale në të gjitha nivelet e strukturës sociale.

Shteti Social bazohet mbi solidaritetin midis grupeve shoqërore të ndryshme dhe në kërkimin e drejtësisë sociale. Në një Shtet-Social, objektivat e politikës sociale përfshijnë:

– drejtësinë sociale (paanësia, barazia e shanseve)

- sigurimin shoqëror (mbrojtjen kundër rreziqeve të mëdha të ekzistencës)
- paqen sociale
- rritjen e prosperitetit dhe pjesmarrjen më të gjërë në këtë prosperitet të përbashkët.

Në ecurinë historike të nocionit të Shtetit të Mirëqenies Sociale , janë të shumtë personalitetet shtetërore dhe politikanët. Së pari do të veçojmë **Otto Von Bismark** (1815 – 1898), kancelari I parë I Gjermanisë së Bashkuar. Ai konsiderohet edhe si pioneri dhe praktikuesi I hershëm I politikave të sigurimeve sociale. Ishte Bismarku ai I cili I pari lidhi fjalën Mirëqenie me fjalën Shtet, kur nëpërmjet një deklarimi të tij thekson se ... *politika e shtetit duhet të jetë e tillë që të kultivojë te klasa pa pronësi idenë se shteti është jo vetëm një institucion I nevojshëm, por gjithashtu njeh sjelljen e mirëqenies dhe avantazhet direkte...*

Objektivat e shtetit social ku përfshihet si efikasiteti ashtu edhe barazia janë të shumëfishta dhe përfshijnë: uljen e varfërisë, uljen e pabarazisë, barazinë (sheshimin) e konsumit dhe mbrojtjen nga risqe të tilla si: papunësia, aftësia e kufizuar dhe sëmundjet.

Aktivitetet e shtetit social nuk kanë si synim vetëm grupet e pjesës së varfër dhe vulnerabël të popullatës, por edhe gjerësisht tërë popullatën në përgjithësi. Objektivave specifike dhe grupeve të synuara u është dhënë diku rëndësi më e madhe, diku më e vogël, në dizenjon e përgjithshme të shteteve të ndryshme sociale.

Për përmbushjen e objektivave të lartpërmendura, shumica e shteteve moderne sigurojnë asistencë sociale dhe strehim social për të varfërit, pensione, pagesa universale për fëmijët, arsim dhe kujdes shëndetësor “falas.

Komponentat e shtetit të mirëqenies Sociale mund të veçohen disa edhe atë,

a) Sigurimet sociale dhe

b) Asistenca sociale.

1.1 Zhvillimi historik I shtetit Social

Shumë vende evropiane evidentohen si shtete sociale qoftë shprehimisht (Gjermania, Franca, Spanja, Sllovenia, Kroacia), ose në mënyrë implicite, përmes përshkrimit të hollësishëm të përgjegjësiive të shtetit në sektorin social në kuadrin e të drejtave sociale (si p.sh.Suedia). Kështu, përmes instrumenteve supreme juridike, këto shtete kanë zgjedhur t'i japin shtetit social rolin më të lartë në rendin e tyre sociale.

Pjesa më e madhe e sfidave të evidentuara në një pjesë të madhe të vendeve të zhvilluara janë gjithashtu të pranishme në vendet e Ballkanit Perëndimor, kryesisht në një formë edhe më akute, si pasojë e mungesës së fondeve, problemeve mbizotëruese sociale, kapaciteteve të dobta dhe mungesës së përgjithshme të efikasitetit qeverisës dhe atij të sektorit publik.

Shteti i Mirëqenies Sociale është dukuri e shek. XX- të, ndërsa hapat më të mëdha të tij janë hedhur gjatë viteve 1960-të dhe 1970-të. Shteti i Mirëqenies Sociale është zhvilluar përmes një procesi të tërë evoluimi në përputhje me kthesat dhe epokat historike dhe se vetë zhvillimet historike kanë lojtur një rol përcaktues në shfaqjen e *Welfa-statismit*, që ka kuptimin e vetëorganizimit, shtrirjes dhe rolit të Shtetit të Mirëqenies.

Në planin historik, mund të themi se zhvillimi i shtetit të Mirëqenies Sociale ka kaluar nëpërmjet 5 fazave apo periudhave të mëdha. Këto periudha lidhen edhe me evolimin e vetë konceptit dhe të realizimit të tij.

1.2 Faza e parë në zhvillimin e Shtetit të Mirëqenies.

Liberalizimi i hershëm (klasik) në aspektin ekonomik.

Liberalizimi i hershëm mbizotëroi në gjysmën e parë të shekullit XIX-të , kohë kjo, që nga disa autorë konsiderohet si fazë e parë e Shtetit të Mirëqenies Sociale. Pikëpamja ekonomike e Adam Smithit luajti një rol të rëndësishëm në zhvillimin e kapitalizmit të hershëm. Ato çliruan zhvillimin nga merkantelizmi që ishte bërë pengesë e madhe. Vetë Adam Smith do të kritikonte ashpër merkantilizmin. Ai ishte njohur me pasojat e tij në Britani. Sipas tij, qeveria e Londrës ishte bërë tejet joefektive dhe e korruptuar.

1. Faza e dytë në Zhvillimin e Shtetit të Mirëqenies Sociale

Evoluimi i liberalëve drejt demokracisë në aspektin social. Faktorët që ndikuan në këtë evoluim.

Faza e dytë në ecurinë e Shtetit të Mirëqenies Sociale ka të bëjë me gjysmën e dytë të shekullit XIX-të, sidomos me fillimin e viteve 1880 deri në mbarim të Luftës së Parë Botërore.

2. Faza e tretë në zhvillimin e shtetit të Mirëqenies Sociale

-Faktorët që ndikuan në zbatimin më të gjerë të komponentëve të Shtetit të Mirëqenies Sociale

Faza e tretë përkoi me periudhën ndërmjet dy luftimeve botërore. Gjatë kësaj periudhe aplikohen komponentët themelorë të Shtetit të Mirëqenies Sociale pothuajse në të gjitha vendet industriale.

3. Faza e Katërt në zhvillimin e shtetit të Mirëqenies Sociale (vitet 1945- fundi i viteve 1970)

Kjo fazë karakterizohet nga dy arritje të mëdha...

- E para, triumfi i shtetit të Mirëqenies Sociale në të gjitha vendet e zhvilluara industriale të Perëndimit, pasi u arrit kompletimi i masave sociale, duke i bërë ato univerzale, të plota, të gjithanshme dhe të shtrira.
- E dyta, zbatimi i disa komponentëve të sistemit të mirqenies në shumicën e shteteve të reja të pavarura të Botës së Tretë.

4. Faza e pestë në zhvillimin e shtetit të Mirëqenies Sociale

Periudha, që fillon me gjysmën e dytë të viteve 70-të dhe përfshin vitet në vazhdim, cilësohet si faza e pestë në zhvillimin e Shtetit të Mirëqenies Sociale. Gjatë kësaj faze predominuan përpjekjet për një rikonceptim të thellë tërësor të Shtetit të Mirëqenies Sociale.

II. KAPITULLI 2. Sigurimi i Shtetit Social

2. Çka nënkuptojmë me sigurimin Social

Sigurimet Shoqërore është termi i përdorur për programin e Vjetër, Të Mbijetuarve dhe Sigurimit të Aftësisë së Kufizuar (OASDI) në Shtetet e Bashkuara, i drejtuar nga Administrata e Sigurimeve Shoqërore (SSA), e cila është një agjenci federale. Ndërsa njihet më mirë për përfitimet e pensionit, ai gjithashtu siguron të ardhura nga aftësia e kufizuar dhe përfitime nga të mbijetuarit.

Sigurimi shoqëror është "çdo sistem qeveritar që ofron ndihmë monetare për njerëzit me të ardhura të pamjaftueshme ose jo". Në Shtetet e Bashkuara, kjo quhet zakonisht mirëqenia ose një rrjet i sigurimeve shoqërore, veçanërisht kur flasim për Kanada dhe vendet evropiane.

Sigurimi shoqëror pohohet në nenin 22 të Deklaratës Universale të të Drejtave të Njeriut, i cili thotë:

Çdokush, si anëtar i shoqërisë, ka të drejtën e sigurimeve shoqërore dhe ka të drejtë të realizojë, përmes përpjekjes kombëtare dhe bashkëpunimit ndërkombëtar dhe në përputhje me organizimin dhe burimet e secilit shtet, të të drejtave ekonomike, sociale dhe kulturore të domosdoshme për të dinjitetin e tij dhe zhvillimin e lirë të personalitetit të tij.

Me fjalë të thjeshta, nënshkruesit pajtohen që shoqëria në të cilën jeton një person duhet t'i ndihmojë ata të zhvillohen dhe të shfrytëzojnë sa më shumë avantazhet (kulturën, punën, mirëqenien sociale) të cilat u ofrohen atyre në vend.

Sigurimet shoqërore gjithashtu mund t'i referohen programeve të veprimit të një organizate që synojnë të promovojnë mirëqenien e popullatës përmes masave të ndihmës që garantojnë qasje në burime të mjaftueshme për ushqim dhe strehimore dhe për të promovuar shëndetin dhe mirëqenien për popullatën në segmente të mëdha dhe potencialisht të ndjeshme si fëmijë, të moshuar, të sëmurë dhe të papunë. Shërbimet që ofrojnë sigurime shoqërore shpesh quhen shërbime sociale.

Sigurimi shëndetësor social është një program i sigurimit, i cili plotëson të paktën tre kushtet e mëposhtme:

- Pjesëmarrja në program është e detyrueshme ose me ligj ose përmes kushteve të punësimit.
- Programi vepron në emër të një grupi ose kufizohet tek një grup njerëzish ose një punëdhënës kontribuon në program në emër të një të punësuar.
- Individët e siguruar japin kontribute të rregullta, kryesisht mbi bazën e të ardhurave që nuk lidhen me koston e shërbimeve që ata përdorin.

Kontributet administrohen nga një ose më shumë organizma publike gati të pavarur, zakonisht me përgjegjësi statutore (të quajtur zakonisht fonde të sëmundjes), të cilët veprojnë si pages/blerës të kujdesit shëndetësor. Grumbullimi aktual i kontributeve mund të organizohet gjithashtu përmes institucioneve qeveritare. Nëse sigurimi shëndetësor mandatohet nga qeveria, ai quhet gjithashtu sigurim shëndetësor statutor.

2.1 PARIMET

Sigurimet sociale finalizohen nga banorët. Këtu vlen principi i solidarizimit. Shumica e popullit pagan, i vetëm apo grupe të caktuara mbështetëse. Sigurimet Sociale në përgjithsi janë të detyrueshme. Kontributet zbriten prej të punësuarve direct nga rroga. Mirëpo edhe punëdhënëset dhe punëdhësit, të pavarurit dhe të pa punët japin kontribut financiar.

2.2 SHËRBIMET

Sigurimet sociale i mbështesin njerëzit në situata të caktuara njerëzore. Aro paguajnë para ditore, pensionet, apo shtesat apo i marrin përsipër shpenzimet të sëmundjet dhe aksidentet.

KU MBËSHTETET NJERIU ?

- Në pleqëri, në rast vdekje dhe invaliditeti (3 shtyllat, AHV/IV, masë paraprake në profesion, masë paraprake private.)
- Te sëmundja dhe aksidenti (sigurimi për sëmundje dhe aksidente)
- Te pushimi i lindjes (pagesa e pushimit të lindjes)
- Kur njeriu ka fëmijë (shtesa e fëmijëve).

Në kontekstin e deklaruar më parë duhet theksuar se Republika e Maqedonisë si shtet i pavarur ka lidhur marrëveshje(konventa) për sigurim social me: Austrinë, Kroacinë, Slloveninë, Serbinë, Malin e zi, Turqinë, Zvicrën, Bullgarinë, Gjermaninë, Bosnjën dhe Hercegovinën, Çekinë, Holandën, Poloninë, Rumaninë, Danimarkën (pritet të hyjë në fuqi), Luksemburgun dhe Belgjikën.

Marrëveshjet(konventat) e kanë për qëllim, sigurimin dhe kujdesin e të drejtave nga sigurimi social gjatë referimit në punë të përkohshme në shtetin tjetër kontraktues, gjatë qëndrimit të përkohshëm në baza të tjera, si dhe gjatë qëndrimit të përhershëm e të pensionuarve dhe anëtarëve të tyre të familjes si dhe familjet e të siguruarve aktiv të dy shteteve kontraktuese.

megjithatë mund të dallohen disa parime kryesore në të cilën janë të bazuara marrëveshjet (konventat), dhe atë:

- trajtim i barabartë i të gjithë të siguruarve pavarësisht nëse janë të siguruar vendas apo të huaj në aspekt të respektimit të të drejtave dhe detyrimeve nga sigurimi social;
- barazi në territorin e të dy shteteve kontraktuese me qëllim të arritjes, ruajtjes dhe rivendosjes e të drejtave nga fusha e sigurimit shoqëror;
- gëzimi i të drejtave nga sigurimi shëndetësor të cilin e mbulon shteti në të cilin personi është i siguruar;
- zbatimi i rregullave ligjore për sigurim shëndetësor në shtetin kontraktues në të cilin është punësuar punonjësi i referuar për punësim të përkohshëm.

2.3 Ndarja e sigurimeve sociale

Llojet janë pensioni, aftësia e kufizuar, të mbijetuarit dhe përfitimet shtesë.

Përfitimet e pensionit. Përfitimet e pensionit janë ato që vijnë në mendje kur shumica e njerëzve mendojnë për Sigurimet Shoqërore. ...

Përfitimet e aftësisë së kufizuar. ...

Përfitimet e të mbijetuarve. ...

Përfitimet shtesë të të ardhurave nga siguria. ...

Mosha më e mirë për të filluar mbledhjen.

2.4 Ndarja e Sigurimeve Sociale

Kualiteti i personave të siguruar social; Sigurimi shëndetësor; Sigurimi gjatë pushimit të shtatzanisë; Sigurimi invalidor; Sigurimi në rast vdekje; Parime të përbashkëta për sigurim social në fushën e shëndetësisë sa i përket kontrollit medicinal; Sigurimi personal; Pagesa kontributeve e mbrojtjes pensionale; Pagesa plotësuese e mbrojtjes pensionale; Sigurimi për vejanët (vejushat); Shërimi nga fatkeqsitë në punë dhe nga sëmundja profesionale; Përcaktimi i mbrojtjes së mundshme; Fatkeqsia gjatë punës; Fatkeqsia gjatë kthimit në shtëpi; Sëmurjet profesionale; Procedura; Shërimi; Kompensimet familjare; Kompensimet e numëruara në nenin L. 511-1 nga ligji për sigurim social; Kompensime tjera familjare; Kompensim në para për personat të rritur të hendikepuar; Organizata administrative e sistemit të përgjithshëm; Organizata administrative e sektorëve; Kujdestaria (tutoria) e pushteteve publike; Organizimi financiar i sistemit të përgjithshëm; Burimet; Kontributet; Tatimet; Arkëtimi; Sistemi special; Tipologjia e sistemeve special; Disa karakteristika të veçanta të sistemeve special; Sistemi i sigurimit shëndetësor i punëtorëve të vetë punsuar jobuqësor; Sistemet për sigurim personal për punëtorët e vetëpunësuar jobujq; Sistemi buqësor; Organizimi i sistemit; Mbulesa, etj.

2.5 Ligji I Sigurimit Pensional dhe Invalidor

Ligji I Sigurimit Pensional dhe Invalidor përbëhet prej:

- sigurimit të obliguar pensional dhe invalidor në bazë të solidaritetit të gjeneratave;
- sigurim të obliguar kapital financiaro- pensional dhe
- sigurim vullnetar kapital financiaro-pensional.

Me sigurimin e obliguar pensional dhe invalidor në bazë të punës, e në bazë të dispozitës për barazi sociale dhe solidaritetit të gjeneratave realizohen të drejta në rast të pleqërisë apo humbjes së aftësisë për punë, vdekje apo dëmtimit trupor. Të drejtat nga sigurimi pensional dhe invalidor fitohen dhe realizohen varësisht nga mënyra, koha dhe vëllimi i dëmtimit të mjeteve për sigurim pensional dhe invalidor, nën kushte të caktuara me këtë ligj.

Të drejtat për sigurim pensional dhe shëndetësorë janë;

- 1) E drejta për pension pleqërie

- 2) E drejta për pension invalidor
- 3) E drejta për shpërndarje në vend tjetër pune adekuate, e drejta për punësim adekuat, e drejta për rikualifikim dhe e drejta për kompensime në të holla
- 4) E drejta për pension familjar
- 5) E drejta për kompensim në të holla të dëmtimit trupor
- 6) E drejta për shumë më të ulët për pension

Në Nenin 13 thuhet se:

Sigurim të obliguar kanë edhe shtetasit e huaj dhe personat pa shtetësi që në territorin e Republikës së Maqedonisë janë;

- 1) Në marrëdhënie pune te ndonjë punëdhënës;
- 2) Në shërbim të subjekteve të jashtme fizike dhe juridike, nëse me marrëveshje ndërkombëtare nuk është përcaktuar ndryshe dhe
- 3) Në shërbime të institucioneve apo organizatave ndërkombëtare, të përfaqësive të jashtme diplomatike dhe konsullore, nëse sigurimi i tillë është parashikuar me marrëveshje ndërkombëtare.

2.6 Të Drejtat dhe Kompensimet në të Holla

Në kuadër të sigurimit të obliguar shëndetësor sigurohet e drejta për kompensim në të holla dhe atë;

- 1) E drejta për rrogë gjatë pengesës së përkohshme për punë për shkak të sëmundjes apo lëndimit edhe gjatë kohës së mungesës nga puna për shkak të shtatzanisë, lindjes dhe
- 2) E drejta për kompensim të harxhimeve për rrugë

2.7 Fondi i Sigurimit Shëndetësorë

Statusi i Fondit

Themelohet Fondi i Sigurimit Shëndetësor i Republikës së Maqedonisë së Veriut për zbatimin e të drejtave dhe obligimeve nga sigurimi i obliguar shëndetësor.

Fondi kryen veprimtari të interesit publik dhe kryen autorizime publike të përcaktuara me këtë ligj.

Fondi ka cilësi të personit juridik ;

Fondi është i pavarur në punën e tij;

Selia e Fondit është në Shkup;

Fondi ka Statut dhe

Fondi ka xhiro-llogari.

2.8 Fondi i kryen këto punë:

- 1) I zbaton politikat dhe dispozitat e zhvillimit dhe avancimit të mbrojtjes shëndetësore në lidhje me sigurimin e obliguar shëndetësor;
- 2) Me akte të përgjithshme i rregullon çështjet për të cilat është i autorizuar me këtë ligj;
- 3) Siguron realizim të të drejtave nga sigurimi i obliguar shëndetësor për personat e siguruar;
- 4) Planifikon dhe grumbullon të dhëna nga sigurimi i obliguar shëndetësor;
- 5) I paguan shërbimet shëndetësore Enteve shëndetësore për personat e siguruar;
- 6) I paguan kompensimet e rrogave dhe kompensimet tjera në të holla;
- 7) I përcakton çmimet referente të barërave, pajisjeve medicinale, protezave, paisjeve të tjera ortopedike dhe materialeve që shfrytëzohen në mbrojtjen shëndetësore për personat e siguruar që Fondi i kompenzon;
- 8) Zbaton marrëveshje ndërkombëtare në sferën e sigurimi të obliguar shëndetësor etj.

2.9 Sigurimet Shëndetsore Vullnetare

Qytetarët për vetvete dhe për anëtarët e familjeve të tyre, respektivisht punëdhënësit për puntorët e tyre, mund që në mënyrë shtesë të sigurohen me sigurimin shëndetsor vullnetar në pajtim me këtë ligj dhe dispozitat për sigurim, për shkak të mbulimit të shpenzimeve për shërbimet shëndetësore që nuk janë përfshirë me sigurimin e obliguar shëndetësor. Shoqëria për sigurim me akt të përgjithshëm më detalisht i përcakton kushtet dhe mënyrën e sigurimit vullnetar shëndetësor.

Sigurimi vullnetar shëndetësor mund të aplikohet vetëm si formë shtesë për personat për të cilët paraprakisht kanë sigurim të obliguar shëndetësor. Mjetet nga sigurimi vullnetar shëndetësor nuk

mund të shfrytëzohen për pagesën e shërbimeve shëndetësore të përfshira në sigurimin e obliguar shëndetësor. Sigurimi vullnetar shëndetësor aplikohet me marrëveshje ndërmjet të sigurvearit dhe Shoqërisë për sigurim.

Kapitulli 3. Analizë krahasuese mes shteteve sociale në Ballkanin Perëndimor

3. Bosnja dhe Hercegovina

Ajo vendosi autonominë dhe pavarësinë e saj përmes një Referendumi u administrua në 1 Mars 1992. Po atë vit, më 6 Prill 1992, Bosnja dhe Hercegovina u njoh ndërkombëtarisht dhe universale si një shtet sovran, i pavarur dhe tërësisht i integruar në territorin e tij.

Gjeografikisht, Bosnja dhe Hercegovina është një vend evropian. Ndodhet në pjesën jug-lindore të kontinentit evropian dhe në veri-perëndim pjesë e Gadishullit Ballkanik, në kryqëzimin e Mesdheut, në lindje Territoret evropiane dhe veri-perëndimore. Shtë një vend i pasur me një larmi të aspektet gjeografike, klimatike, kulturore dhe historike të cilat, nga ana tjetër, kontribuon në një larmi të veçorive historike dhe kulturore. Më shumë se gjysma e popullsisë janë të papunë dhe kështu nuk janë në gjendje të sigurojnë vetë të ardhurat e tyre ose familjeve të tyre. Shkalla e papunësisë në këtë Republikë është edhe më e lartë...

Kontributet e detyrueshme të sigurimeve shoqërore në Federatën e Bosnjës dhe Hercegovinës janë për shkak të niveleve të mëposhtme:

Lloji i kontributit	Kontributet e punonjësve (%)	Kontributet e punëdhënësit (%)
---------------------	------------------------------	--------------------------------

Kontributi për pensionin dhe sigurimin e pavlefshëm	17.0	6.0
---	------	-----

Kontributi për sigurimin shëndetësor	12.5	4.0
--------------------------------------	------	-----

Baza e llogaritjes së kontributeve të sigurimeve shoqërore është paga bruto. Në Federatën e Bosnjës dhe Hercegovinës, punëdhënësi paguan 0.5% të kontributit për mbrojtje nga fatkeqësitë natyrore si dhe fatkeqësitë e tjera. Ndërsa paguan 0.5% të tarifës së mbrojtjes së ujit, e llogaritur në pagën neto.

Bosnja dhe Hercegovina është e detyruar të garantojë realizimin e të drejtave sociale në mënyrë të drejtë, adekuate dhe jo-diskriminuese, sipas detyrimeve që rrjedhin nga instrumentet ndërkombëtare dhe evropiane për të drejtat e njeriut (Konventa Ndërkombëtare e të Drejtave Ekonomike, Sociale dhe Kulturore e 1966, dhe 1996 Karta Sociale Evropiane e Rishikuar).²

Sistemi i sigurimeve shoqërore në Bosnje dhe Hercegovinë përfshin: ndihmën sociale, ndihmën familjare dhe fëmijët, sigurimet shoqërore dhe mbrojtjen e veteranit. Brenda sigurimeve shoqërore ka edhe : pensione dhe invaliditet, sigurim shëndetësor dhe mbrojtje shëndetësore, dhe sigurim papunësie, etj.

Qytetarët e huaj janë pjesë e sistemit të sigurimeve shoqërore vetëm nëse janë të punësuar nga kompani që paguan kontribute sociale për ta shtetit. Kontributet e sigurimeve shoqërore në BiH rregullohen në nivelin e njësisë ekonomike. Pjesën më të madhe të kontributit e paguan punëdhënësi, me mërgimtarët që paguajnë mesatarisht 33% të kostos.

Gjithmonë ekziston një përpjekje për të bërë dallimin midis sigurimeve shoqërore dhe mirëqenia sociale, domethënë ndërmjet përfitimeve të sigurimeve shoqërore të 'fituara' punëtorët dhe familjet e tyre dhe çdo ndihmë tjetër individuale ose grupore që alokohet në bazë të nevojave nga fondet publike të mbledhura përmes taksave të të ardhurave.

¹<https://taxsummaries.pwc.com/bosnia-and-herzegovina/individual/other-taxes>

²<https://www.euraxess.ba/bosnia-and-herzegovina/information-assistance/social-security-information>

Sidoqoftë, e drejta për sigurime shoqërore përfshin edhe sigurimet shoqërore dhe ndihma sociale. Kjo pikëpamje është miratuar gjithashtu nga Komiteti i të Drejtave të ECOC në komentimin e tij të përgjithshëm 19.³

Komiteti i të Drejtave thekson se: e drejta për sigurime shoqërore përfshin të drejtën për të hyra dhe ruajtjen e përfitimeve qoftë në terma monetarë në formën ose në formën e ndihmës për mallra, pa diskriminim dhe për të siguruar mbrojtje, nga mungesa e fitimeve përmes punës së shkaktuar siç janë: sëmundjet, pa aftësia, mëmësia, dëmtim në punë, papunësia, pleqëria ose vdekje e një anëtar të familjes; mungesa e fondeve të nevojshme të sigurojë qasje në kujdesin shëndetësor; mbështetje e pamjaftueshme familjare, veçanërisht për fëmijët dhe të rriturit që varen nga të tjerët.

Sigurimet shoqërore duhet të trajtohen si një e mirë sociale dhe jo si një instrument i zakonshëm i politikës ekonomike ose financiare.

3.1 Nëntë fushat kryesore në sistemin e sigurimeve shoqërore janë;

- (1) **kujdesi shëndetësor** - duhet të jenë të vendosura sistemet e kujdesit shëndetësor në mënyrë që ata të sigurojnë qasje të përshtatshme në shërbimet shëndetësore për të gjithë personave;
- (2) **sëmundje** - përfitimet në para duhet të sigurohen për ata në pamundësi për të punuar për shkak të shëndetit të dobët;
- (3) **mosha** - planet e sigurimeve shoqërore të shtetit të përcaktuara nga ofrojnë përfitime për të moshuarit, duke filluar në një moshë të caktuar mosha, përfshirë sigurimin e përfitimeve përmes Kontributeve për të gjithë të moshuarit ;
- (4) **papunësia** -një periudhë pas së cilës të papunëve duhet t'u sigurohen përfitime të sigurimeve shoqërore(ndihmë), si dhe mbulim për punëtorët e tjerë, përfshirë ata që punojnë në gjysmë kohe orarin e punës, herë pas here, në sezonin jashtë, të cilët janë të vetëpunësuar apo edhe persona të tjerë.

³https://ba.boell.org/sites/default/files/ekonomska_i_soc_prava_u_bih_a5.pdf

- (5) **lëndime në punë** - sigurimi i mbrojtjes për punëtorët / personat e dëmtuar gjatë punësimit ose punës tjetër prodhuese .
- (6) **ndihma për fëmijë dhe familje** - përfitime për familjet, përfshirë përfitimet në para ndihmë dhe shërbime sociale, pa diskriminim, të cilat janë të nevojshme, ushqim, veshmbathje, shtëpi, ujë, kanalizime dhe të tjera të përshtatshme.
- (7) **Materniteti** - sigurimi i lehonisë së paguar për të gjitha grate përfshirë ato të përfshira në punë atipike dhe mjekësore përfitimet që mbulojnë kujdesin perinatal, lindjen e fëmijëve, kujdesin pas lindjes dhe kujdesin e nevojshëm në spitale për gra dhe fëmijë.
- (8) **Aftësia e kufizuar** - Ofroni mbështetje financiare të përshtatshme për personat me aftësi të kufizuara paaftësia në mënyrë dinjitoze dhe pasqyrimi i nevojave për ndihmë dhe shpenzime të tjera që lidhen me aftësinë e kufizuar, të cilat duhet të ndihmojnë anëtarët e familjes dhe kujdestarët e tjerë joformal;
- (9) **Të mbijetuarit dhe fëmijët pa prind** - japin përfitimet që u duhen gjithashtu mbulojnë shpenzimet e varrimit për të mbijetuarit dhe fëmijët pa prindër më pas vdekja e një prindi kujdestar i cili ishte i mbuluar nga një formë shoqërore të drejta sigurie ose pensioni, dhe pa diskriminim të sigurojë qasje në sistemin e sigurimeve shoqërore.⁴

3.2 Ligji për mbrojtjen sociale

Në Federatën e Bosnës dhe Hercegovinës, ligji për mbrojtjen sociale rregullon çështjen e mbrojtjes sociale të qytetarëve dhe familjet e tyre, themelimi dhe funksionimi i institucioneve të mirëqenies sociale dhe shoqatat e personave me aftësi të kufizuara. Përfitues të mbrojtjes Sociale në Bosnje janë;

fëmijët pa kujdes prindëror,

fëmijë të moshuar të lënë pas dore,

fëmijë zhvillimi i të cilëve është i penguar,

personat me aftësi të kufizuara ,

personat me aftësi të kufizuara fizike ose zhvillim psikik,

⁴https://ba.boell.org/sites/default/files/ekonomska_i_soc_prava_u_bih_a5.pdf

njerëz të moshuar të pasiguruar financiarisht dhe të paafte,
persona pa përkujdesje familjare,
persona me sjellje negative sociale,
persona dhe familjet të cilët kanë nevojë për mbrojtje sociale...

3.3 E drejta për shëndetin në Bosnje dhe Hercegovinë

E drejta për shëndetin në BiH sigurohet nga sistemi i kujdesit shëndetësor dhe kujdesit shëndetësorsigurimit. Për shkak të strukturës komplekse të shtetit, kjo e drejtë në përgjithësi është e garantuar në entitet dhe nivele kantonale. Njëjtë si ushtrimi i drejtës për pension ashtu edhe ushtrimi i drejtës për kujdes shëndetësor është problematik në kontekst sepse në person i cili është i siguruar në entitet / kanton nuk mund të ushtrojë të drejtën e tij/ saj Brenda të entitet/kanton tjetër.

Përdorimin e të drejtave të sigurimit të detyrueshëm shëndetësor të kushtëzuar kontributet e siguruar shëndetësore të paguara me përjashtim të fëmijëve nën 15 vjeç, gratë shtatzëna dhe gratë që lindin deri në vitin e parë të lindjes së një fëmije dhe një personi mbi 65 vjeç. Në Federatën e BiH, ushtrohet gjithashtu përdorimi i të drejtave të detyrueshme të sigurimit shëndetësor Kontributet e mundshme, ndërsa përjashtimet ndryshojnë nga kantoni në kanton duke pasur parasysh që çdo kanton është individualisht kompetent për të marrë vendime të përdoruesit sigurimi shëndetësor përjashtohet nga detyrimi për të paguar kontribute.

Republika e Maqedonisë së Veriut ka një numër të madh të marrëveshjeve për Sigurim Social me shtetet e tjera. Gjithashtu egziston edhe marrëveshja e Republikës së Maqedonisë së Veriut me Bosnjën dhe Hercegovinën.

. Marrëveshja midis Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe Bosnjës dhe Hercegovinës për sigurim social

- nënshkruar më 17 shkurt të vitit 2005 në Sarajevë
- ratifikuar më 13 shtator të vitit 2005
- i shpallur në “Gazetën zyrtare të RM-së” nr.82 të datës 28 shtator 2005

- ka hyrë në fuqi më 1 prill të vitit 2006.⁵

3.4 Republika e Kosovës

Republika e Kosovës është një shtet i njohur pjesërisht në Evropën Juglindore, e cila ka ardhur si një subjekt i një mosmarveshje teritoriale me Republikën e Sërbisë.

Kosova është në qendër të Ballkanit dhe kufizohet nga territori i pakontestuar i Sërbisë në veri dhe në lindje, me Maqedoninë e Veriut në Juglindje, me Shqipërinë në Jugperëndim dhe me Malin e Zi në Perëndim.

Politikat sociale të vendit kanë ndikim të drejtëpërdrejtë në të drejtat e njeriut të qytetarëve të atij vendi, sidomos të drejtat ekonomike dhe sociale janë të lidhura pashkëputur...E duke marrë parasysh se të drejtat e njeriut janë të pashkëputura, të ndërlidhura dhe të ndërvarura edhe të drejtat civile dhe politike preken drejtëpërdrejtë në një vend ku shkalla e varfërisë është e lartë .

Qendra për të Drejtat e Njeriut dhe Integritet Evropian në bashkëpunim me Qendrën për të Drejtat e Njeriut të Universitetit të Prishtinës kanë realizuar një hulumtim me qëllim të analizimit të politikave sociale në Kosovë, për situatën aktuale sociale, në të cilën ndodhen kategoritë e veçanta të Kosovës.

Kosova është në një pozitë komplekse ekonomike që e përcakton edhe gjendjen sociale si dhe politikat sociale. Të gjithë indikatorët makroekonomikë dhe socialë e vendosin Republikën e Kosovës në mesin e shteteve më të varfra në Evropë, ku papunësia është shumë e madhe dhe sipas të dhënave nga Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale, papunësia në vitin (2009) ka qenë 43%.

Duke qenë se Kosova ka popullsinë më të re në Evropë, kjo situatë bëhet edhe më komplekse. Kështu që ajo është e ballafaquar me atë që quhet “rrezik i trefishtë”: të qenit i ri, i papunë dhe jashtëzakonisht i varfër.

⁵<http://www.fzo.org.mk/default.asp?ItemID=B1FA232EE22DB54896145C6AE5E4712A>

Në rrethanat aktuale të Kosovës, kategoritë më në nevojë janë ato të personave me aftësi të kufizuar, të familjeve që nuk kanë të punësuar, të të papunësuarve me shkathësi të vogla për punë dhe me arsimim të ulët, të pensionistëve, të invalidëve të luftës, viktimave civile dhe familjeve të dëshmorëve etj. Trajtimi i këtyre kategorive, për çdo shtet kërkon përkushtim serioz si financiar ashtu edhe njerëzor. Në kushtet në të cilat Kosova gjendet, pozita e këtyre kategorive është mjaft e vështirë.⁶

3.5 KATEGORITË SOCIALE TË CILAT NDIHMOHEN PËRMES SKEMAVE SOCIALE TË QEVERISË SË KOSOVËS

Përkrahja sociale në Kosovë është e orientuar kryesisht drejt ndihmës monetare mujore për familjet e varfra, për personat me aftësi të kufizuar, përfshirë edhe fëmijët, për pensionistët të cilët e gëzojnë të drejtën e pensionit sipas ligjit në fuqi dhe për kategoritë e invalidëve të luftës dhe familjeve të dëshmorëve. Këto grupe të përmendura janë trajtuar si kategori sociale edhe përmes politikave qeveritare.

3.5.1 Përkrahja për kategoritë sociale në Kosovë realizohet përmes këtyre skemave sociale:

Skema e Asistencës Sociale (nga viti 2000) dhe skema e Nevojave të Veçanta (nga viti 2003),

Skema e Invalidëve të Luftës dhe të Afërmve të tyre (nga viti 2001),

Skema e Pensionit themelor (nga viti 2002) dhe Kontribut-dhënës (nga viti 2008),

Skema e Pensioneve për Aftësi të Kufizuar (nga viti 2004),

Skema e Pensioneve të Trepçës (nga viti 2003),

Skema e Familjeve të Fëmijëve me Aftësi të Kufizuar (që nga viti 2009).

Përmes këtyre skemave sociale dhe pensionale vlerësohet se numri i përfituesve sillet në rreth 330 mijë.⁷

5.1.2 Përkrahja Sociale për kategoritë e varfra

⁶<https://library.fes.de/pdf-files/bueros/kosovo/09743.pdf>

⁷<https://library.fes.de/pdf-files/bueros/kosovo/09743.pdf>

Nga të dhënat statistikore të cilat vine nga Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale dhe nga ato të Entit të Statistikave të Kosovës , mund të shohim se numri I përfituesve të asistencës sociale ka ndryshuar nga viti në vit.

3.6 POLITIKAT E MBROJTJES SOCIALE NË KOSOVË

Përkrahja sociale e cila ofrohet aktualisht, është një ndihmë minimale, e cila nuk i plotëson kushtet elementare për përfituesit e saj. Situatën e vështirëson tej mase edhe mungesa e një sistemi shëndetësor që do të funksiononte duke u mbështetur edhe në sigurimet shëndetësore. Mungesa e sigurimeve shëndetësore edhe në këtë rast më së shumti i godet kategoritë e varfra, pensionistët dhe shtresat me nevoja të veçanta.

3.6.1 Programi i Ndhmës Sociale të Kosovës

Ky është programi me i njohur në fushën e ndihmës sociale në Kosovë, i cili zbatohet që nga viti 2001. Ky program ka për qëllim që përmes përkrahjes materiale në të holla që të përkrahen shtresat më të varfëra të popullsisë. Përkatësisht përmes këtij programi përkrahen dy kategori të familjeve të varfra: familjet që nuk kanë asnjë anëtarë të aftë për punë dhe ato që kanë vetëm një anëtarë të familjes që është i aftë për punë, por i cili është i regjistruar si i papunësuar në Zyrat e Punësimit të MPMS dhe që kërkon punë në mënyrë aktive, e me të paktën një fëmijë nën moshën pesëvjeçare ose një bonjak nën moshën pesëmbëdhjetëvjeçare. Niveli i ndihmës financiare varet nga madhësia e familjes. Sidoqoftë kjo ndihmë sillet prej 40-80 Euro në muaj (në varësi të madhësisë së familjes prej 1-7 e më shumë anëtarë, ndihma shtohet për 5 euro), me një mesatare të përfitimit prej 60 Euro.

Ndihma që ofrohet përmes skemave sociale është minimale, dhe ky fakt mund të konsiderohet si një nxitje për të kërkuar punë për përfituesit e asistencës që janë të aftë për punë. Sidoqoftë zhvillimi joadekuat ekonomik, papunësia e madhe si dhe vetë tregu i padiversifikuar i punës nuk e bëjnë këtë masë shumë stimuluese. Ndërsa sa i përket kategorisë së përfituesve të cilët nuk janë të aftë për punë, kjo përkrahje është tejet minimale.

3.6.2 Skemat Aktuale Pensionale

Sistemi aktual i pensioneve përbëhet nga një pension bazë për të gjithë qytetarët e moshës mbi 65 vjeçare, si dhe nga pensioni i aftësisë së kufizuar. Kjo skemë në tërësi financohet nga buxheti i shtetit.

Pensioni i aftësisë së kufizuar është 45 Euro në muaj, i cili gjithashtu është dashur të jetë i indeksuar me inflacionin, por kjo gjë nuk ka ndodhur. Në anën tjetër, nga Janari i vitit 2009, pensioni bazë për pensionistët mbi 65 vjeçar sillet prej 45-80 Euro. Shumën prej 80 Eurosh e marrin pensionistët që dëshmojnë se kanë kontribuar së paku 15 vite në sistemin e vjetër të kontributeve pensionale.⁸

Në anën tjetër në Kosovë diku rreth 20.000 persona të aftësisë së kufizuar prej moshës 18-64 vjeç marrin pensione në bazë të kritereve të paaftësisë ku duhet të jenë 100% të paaftë për punë. . Kështu të punësuarit nën moshën 55 vjeçare (kur ligji është miratuar në vitin 2005) janë të obliguar të kontribuojnë me 10% të pagës së tyre, gjysma e paguar nga ata dhe gjysma nga punëdhënësi, në Trustin e Kursimeve Pensionale të Kosovës, një organ qeveritar relativisht autonom i rregulluar nga Banka Qendrore. Kontributet mblidhen nga organet tatimore dhe i transferohen Trustit. Këto kontribute deponohen në xhirollogari individuale dhe investohen në emër të të punësuarve. Interesi i fituar nga kontributet i rikthehet në xhirollogarinë private. Kur i punësuarit arrin moshën e pensionimit, shuma totale në xhirollogarinë individuale, kontributi plus interesi, vihet në dispozicion për financimin e pensionimit të punonjësve.⁹

3.6.3 Përkrahja për familjet e Dëshmorëve, Invalidëve të Luftës dhe Viktimave Civile

Kategoritë e dala nga lufta mbulohen me skemën e familjeve të Dëshmorëve, Invalidëve të Luftës dhe Viktimave Civile. Kjo skemë do të pësojë ndryshime sepse ligji i ri për këto kategori është proceduar në Kuvend, e ku është paraparë një pension i luftës edhe për veteranët e luftës pasi t'i mbushin 50 vjet.

Përveç këtyre skemave e kemi edhe skemën për ish-pjesëtarët e TMK-së (**Trupat Mbrojtës të Kosovës**). Përmes kësaj skeme ish pjesëtarët e TMK-së pas moshës 50 vjeçare fitojnë të drejtën e pensionit që do të jetë 70% e mesatares së pagës së tri viteve të fundit. Në rast se ish-pjesëtari i

⁸<https://mpms.rks-gov.net/>

⁹ Shih Letra e Bardhë, f.51

TMK-së dëshiron ta marrë këtë pension më herët, ka të drejtë që këtë ta bëjë nga moshë 45 vjeçare, me ç'rast ai ka të drejtë të marrë vetëm 50% të mesatares së pagave të tri viteve të fundit.

3.6.4 Mungesa e Sigurimeve shëndetësore dhe mbrojtja e kategorive të varfra të shoqërisë

Kosova ende nuk ka sistem të Sigurimeve Shëndetsore. Mungesa e sistemit të sigurimeve shëndetësore drejtpërdrejtë krijon vështirësi në shërbimet të cilat mund t'u ofrohen kategorive sociale në Kosovë. Kosovës domosdo që në një të ardhme të afërt i duhet të fillojë të ndërtojë sistemin e sigurimeve shëndetësore. Mos-krijimi i këtij sistemi është konsideruar si një e metë e politikave sociale në Kosovë edhe në raportin e fundit të progresit të Komisionit Evropian. Në këto raport konsiderohet se mos-ekzistimi i këtij sistemi e rëndon edhe më buxhetin e familjeve në Kosovë.

Duhet theksuar se në mungesë të sigurimeve shëndetësore, kategoria e pensionistëve dhe familjet që ndihmohen përmes skemës sociale nuk arrijnë të mbulojnë shpenzimet e shërbimeve shëndetësore.

3.7 BAZA JURIDIKE DHE INSTITUCIONALE PËR MBROJTJEN DHE RREGULLIMIN E PËRKRAHJES PËR KATEGORITË SOCIALE NË KOSOVË

Këto ligje edhe për lehtësi analize do t'i ndajmë në tri grupe që korrespondojnë edhe me trajtimin e të drejtave të kategorive të ndryshme sociale. Grupi i parë do të përfshijë ligjet që kanë të bëjnë skemën për ndihmën dhe përkrahjen sociale që u jepen individëve dhe familjeve në nevojë, duke përfshirë edhe skemën pensionale të personave që kanë arritur moshën për pensionim. Në grupin e dytë do të trajtohet legjislacioni që mbron dhe përkrah personat me aftësi të kufizuar. Dhe në grupin e tretë do ta trajtojmë legjislacionin që ka të bëjë me kategoritë e dala nga lufta çlirimtare dhe me ish-pjesëtarët e TMK-së.

3.7.1 Ligji për Shërbimet Sociale dhe Familjare

Përmes këtij ligji përcaktohet dhe rregullohet ofrimi i shërbimeve sociale dhe familjare për personat dhe familjet në nevojë në Kosovë. Shërbimi social dhe familjar sipas këtij ligji përfshinë ofrimin e drejtpërdrejt të përkujdesjes sociale, këshillimit ose në raste të veçanta, ndihmë materiale për njerëzit në nevojë sociale.⁵⁶ Sipas këtij ligji person në nevojë është cilido person i cili ka nevojë për shërbimet sociale për shkak: se është fëmijë pa përkujdesje prindore, se është fëmijë me sjellje asociale, se është delikuent i mitur, të marrëdhënieve të çrregulluara familjare, të moshës së shtyrë, të sëmundjes trupore ose aftësive të kufizuara fizike, të aftësive të kufizuara mendore, të sëmundjes mendore, të rrezikut nga shfrytëzimi ose abuzimi, të dhunës në familje, të trafikut të qenieve njerëzore, të varësisë nga alkooli ose drogat, të emergjencave ose fatkeqësive të shkaktuara nga natyra apo njeriu ose për ndonjë arsye tjetër që i bën ata persona nevojtarë (neni 1.3). Ndërsa familje në nevojë përcaktohet ajo familje, ku njërit ose të dy prindërve ose përkujdesësit tjetër u nevojitet ndihma në përkujdesjen për fëmijë për shkak të gjendjes së tyre ose gjendjes së fëmijës ose në rrethana kur fëmija është duke pësuar dëmtim serioz për shkak të lënies pas dore ose abuzimit nga ana e prindit ose prindërve të tij ose për shkak të pa aftësisë së prindit ose prindërve ose përkujdesësit të tij që të përkujdesen për të në mënyrë adekuate, ose i është ekspozuar mundësisë që të përjetojë diçka të tillë (neni 1.3)

3.7.2 Baza ligjore për përkrahjen e personave me aftësi të kufizuar

Person me aftësi përherë të kufizuara dhe plotësisht të kufizuara konsiderohet personi në mes të 18-65 vjeç e që ka diagnozën mjekësore të gjendjes fizike, ndijore, ose mendore, ka sëmundje ose aftësi të kufizuar që e bëjnë atë të pa aftë për çfarëdo pune shpërblyese. Gjendja e tyre shëndetësore duhet të tregojë se personi është plotësisht i pa aftë për çfarëdo pune të shpërblyeshme në kohën kur paraqitet kërkesa dhe në të ardhmen. Pensionet e aftësisë së kufizuar do t'u ofrojnë mbështetje financiare personave që përzgjidhen në përputhje me kriteret që i parasheh ky ligj dhe sipas mjeteve të ndara nga Buxheti i Kosovës. Për të vlerësuar se a janë plotësuar kriteret e përzgjedhshmësisë mjekësore, MPMS formon një Komision Mjekësor. Në anën tjetër kjo skemë e pensioneve administrohet nga Administrata Pensionale e Kosovës. Shuma e këtij pensioni do të jetë i njëjtë me shumën mujore të pensionit themelor, i cili është 40 euro.

Përveç ndihmës financiare personat me aftësi përherë dhe plotësisht të kufizuara përfitojnë edhe disa beneficione shtesë. Kështu që për këtë kategori personash udhëtimi në trafikun urban bëhet

falas, ndërsa ai ndërurban bëhet me 50% të vlerës së biletës. Gjithashtu të gjitha mjetet e udhëtimit urban dhe ndërurban duhet të rezervojnë vende të veçanta për këtë kategori personash. Edhe bileta hyrëse për manifestime sportive, shfaqje artistike, muze, etj., për këta persona do të jetë 50% e çmimit të biletës. Në të gjitha objektet publike duhet të sigurohet qasja për lëvizje, qëndrim dhe shërbime për këta persona.

3.7.3 Baza ligjore për përkrahjen e kategorive të dala nga lufta çlirimtare

Dy ligjet themelore që trajtojnë kategoritë e dala nga lufta çlirimtare janë Ligji për Statusin dhe të Drejtat e Familjeve të Dëshmorëve, Invalidëve, Veteranëve dhe Pjesëtarëve të UÇK-së dhe Familjeve të Viktimave Civile të Luftës i vitit 2006, si dhe Ligji për Pensionet e Pjesëtarëve të Trupave Mbrojtëse të Kosovës i vitit 2008. Në rast të vdekjes së pensionistit të TMK-së, të drejtën për pensionin e trashëgimtarëve kanë bashkëshorti/a dhe fëmijët trashëgimtarë. Shuma e 51 pensionit të bashkëshortit/es përbëhet prej 60% të pensionit që i është paguar pensionistit të vdekur. Përfituesi me këtë rast e humb të drejtën për pension nëse martohet apo vdes. Gjithashtu fëmijët që janë nën 18 vjeç në kohën e vdekjes së pensionistit kanë të drejtë në pensionin e fëmijëve trashëgimtarë. Nëse fëmijët janë në shkollim të rregullt, moshë 18 vjeçare ngritet brenda kohës së kohëzgjatjes së periudhës së shkollimit. Gjithashtu kufizimi në moshë nuk vlen edhe për rastet e fëmijëve me aftësi të kufizuar.

Ligji Nr.02/L-2 për Statusin dhe të Drejtat e Familjeve të Dëshmorëve, Invalidëve, Veteranëve dhe Pjesëtarëve të UÇK-së dhe Viktimave Civile të Luftës Përmes këtij ligji rregullohet statusi i dëshmorëve, invalidëve, veteranëve dhe pjesëtarëve të UÇK-së dhe anëtarëve të familjeve të tyre, si dhe të drejtat dhe beneficionet e veçanta për ta.

Veteranët e UÇK-së përfitojnë stazh të dyfishtë për kohën e kaluar në luftë, përparësi në punësim në kushte të barabarta, në lehtësime doganore dhe tatimore, përparësi në regjistrim në institucionet arsimore, përparësi në bursa për shkollim, përparësi në vendosje në konvikte, lirim nga tatimi në pronën e paluajtshme për ata të cilët janë në gjendje të rëndë materiale, përkujdesje shëndetësore primare falas në institucionet publike, si dhe shpenzimet e varrimit krahas ofrimit të nderimeve ushtarake.

- Situata ekonomike në të cilën ndodhet Kosova sot, rritja e ngadalshme ekonomike, shkalla e lartë e papunësisë në mbi 45% dhe shkalla e lartë e varfërisë së skajshme janë

faktorë të cilët drejtpërdrejtë ndikojnë në jetën e vështirë të kategorive të caktuara të shoqërisë së Kosovës. Kjo situatë bënë që të drejtat e njeriut, e sidomos ato ekonomike dhe sociale të shkelen çdo ditë në Kosovë. Një situatë e tillë sociale e vështirëson edhe më procesin e integritimeve evropiane të Kosovës.

- Letra e Bardhë mbi Politikën Sociale, e cila ende nuk është miratuar nga Qeveria e Kosovës, duhet miratuar sa më parë. Ky dokument strategjik që prioritetizon politikën e qeverisë në fushën e politikave sociale, mund të bëjë një bazë të mirë për ndryshimet e politikave aktuale dhe kornizës aktuale ligjore.
- Kosovës i mungon një sistem i sigurimeve shëndetësore i cili do të ndihmonte në veçanti kategoritë e varfra të shoqërisë dhe do t'u ofronte sigurinë e nevojshme të shërbimeve shëndetësore. Ky sistem i sigurimeve shëndetësore duhet të themelohet pas analizave të mirëfillta, pasi mund të ketë efekte negative duke pasqyruar pagat mesatare të ulëta në Kosovë.
- Qeveria e Kosovës duhet të investojë më tepër në rritjen e shkallës së punësimit, dhe krijimin e një mjedisi më të favorshëm për investime me qëllim të zvogëlimit të shkallës së papunësisë. Kjo do të ndikonte në përmirësimin e situatës sociale në Kosovë. Me zvogëlimin e numrit të përfituesve të skemave sociale do të mund të rritej përkrahja për ata të cilët kanë nevojë.

Një shtet funksional i mirëqenies në të cilin qytetarët mund të ndiejnë se shteti u ofron atyre një rrjetë sigurie është në qendër të vlerave social demokratike dhe e përbën bazën për një demokraci stabile. Përdorimi i një shteti të ri si Kosova do të duhej të ishte një shtet i aftë dhe që ka vullnet për të përmbushur detyrat dhe obligimet ndaj qytetarëve, në Kosovë ka mangësi serioze në një numër të fushave që kanë të bëjnë me sigurinë humane të qytetarëve të Kosovës. Deri më sot ende nuk ka një sigurim shëndetësor publik, nuk ka sistem funksional të pensioneve ose sigurim për të papunët në Kosovë. Megjithatë, besimi në shtet dhe në demokracinë e tij kërkon për një siguri shoqërore dhe nëse kjo mungon, shoqëritë bëhen me dallime, bëhen të paqëndrueshme dhe jo të barabarta, ndërsa pjesëmarrja e të gjithë qytetarëve vëhet në rrezik për shkakun se ata nuk kanë kohë dhe kapacitete për t'u angazhuar në shoqëri. Prandaj, ne punojmë

me ekspertët nga shoqëria civile për të tëhequr vëmendjen lidhur me këto çështje dhe për të dalur me zgjidhje të politikave mundshme.¹⁰

Kapitulli IV KROACIA

Politika sociale është një term që nënkupton kuptime të ndryshme dhe mjaft të përhapura.

Shtirja dhe përmbajtja e politikës sociale ka ndryshuar që nga ajo kohë nga një herë në tjetrën, nga një në tjetrën vend. Në një kuptim mjaft të paqartë dhe të gjerë të fjalës, është një politikë në fushën shoqërore që përfshin tregun e punës.

Drejtuesi kryesor i politikës sociale është përpjekja për të siguruar të gjithë anëtarët e komunitetit disa standarde minimale dhe mundësi të caktuara për arritjen e mirëqenies.

Sipas të respektuarit

teoricienit britanik T. H. Marshall: *"Korpusi qendror i politikës sociale përfshin ndihmën e sigurimeve shoqërore, publike (ose kombëtare), shërbimet shëndetësore dhe sociale dhe politika e strehimit.*

A. M. Rees rendit fushat e mëposhtme të politikës sociale: sigurimet shoqërore siç përcaktohen nga ILO, e cila përfshin

përfitimet e të ardhurave gjatë sëmundjes, papunësisë dhe pleqërisë, përfitimet familjare dhe shërbimet dhe përfitimet e kujdesit shëndetësor. Ai i shton asaj politika dhe shërbimet e strehimit dhe arsimit¹¹

E njëjta gjë mund të thuhet për arsimin, i cili gjithashtu mund të jetë publik dhe privat. Shtë interesante që kontinenti evropian

vendet përfshijnë politikën shtetërore në politikën sociale

ndërhyrja në tregun e punës, ndërsa nuk është kështu

në vendet anglo-saksone,

¹⁰<https://www.fes-kosovo.org/al/teme/shteti-i-mireqenies-sociale/>

¹¹file:///C:/Users/Admin/Downloads/OJS_file.pdf

Politika sociale tejkalon rreziqet sociale, zbut pabarazitë sociale dhe pasojat e tjera negative të tregut. Ajo inkurajon solidaritetin dhe integrimin shoqëror, qetëson konfliktet sociale dhe mundëson funksionimin dhe zhvillimin normal të shoqërisë.

Politika sociale është një instrument i shtetit të mirëqenies. Shteti i mirëqenies i arrin qëllimet shoqërore të përmendura më parë përmes politikës sociale. Ajo moderon në përçarjen që lind në mes të qytetarëve që janë të punsuar dhe fitojnë të ardhura përmes punës dhe pronës së tyre dhe të tjerëve që janë referuar mbrojtjes dhe shërbimeve të shtetit.

Politika sociale është një pjesë e rëndësishme e socializmit
projekti ideologjik i organizimit të shoqërisë. Në socializëm, politika sociale legjitimohet përmes e drejta për punë, papunësia e ulët, barazia e mundësive, shpërndarja e drejtë e të ardhurave, garantimi i standardeve themelore të jetesës, barazia gjinore, siguria shoqërore për të gjithë qytetarët. Shteti kontrollon plotësisht ekonominë dhe alokimin e burimeve kombëtare.

Politika sociale socialiste u shënua nga paternalizmi shtetëror. Siç kemi thënë, shteti cakton pagat dhe statuset sociale, dhe merr besnikërinë ndaj urdhrit si kriter kryesor. Shteti punëson drejtpërdrejt ose indirekt, del në pension, shpërndan apartamente, jep sociale shërbime dhe tarifa. Sistemi i transferimit social nuk është transparente, nuk shihen asnjë lidhje ndërmjet puna, pagat, çmimet, taksat, kontributet, përfitimet sociale dhe shërbimet. Roli i sindikatave në përfaqësimin e punëtorëve është zyrtar. Sindikatat performojnë disa punë teknike të shërbimit, domethënë, reduktohen në rolin e rrotave në transmetimin e energjisë.

Kriza e ekonomisë reflektohet në uljen e nivelit shoqëror të sigurimeve shoqërore. Kështu shoqëritë post- socialiste, karakterizohen nga të ashtuquajturat (pasiguritë e reja).

Zgjedhje shumëpartiake në Kroacimbajtur në 1990 shënoi një kthesë historike që braktisi sistemin socialist, a vlerat e shoqërisë civile pranohen, siç janë liritë individuale, prona private, sipërmarrja, ekonomia e tregut, demokracia dhe pluralizmi. Në Kushtetutën e Republikës Kroacia nga dhjetori 1990 janë regjistruar vlera që janë në thelb të shoqërive të zhvilluara. Për këtë rast është e rëndësishme të përmendim atë. Neni 1 paragrafi 1 i Kushtetutës përcakton gjithashtu Kroacinë si një shtet të mirëqenies

4. Sigurimi I detyreshëm

Sigurimi i detyrueshëm shëndetësor sipas njërës prej bazave të sigurimeve të përcaktuara me Akt është i detyrueshëm të sigurojë të gjithë personat që banojnë në Republikën e Kroacisë dhe të huajt me qëndrim të përhershëm të aprovuar në Republikën e Kroacisë, përveç nëse përcaktohet ndryshe me një marrëveshje ndërkombëtare ose ligj të veçantë.

Sigurimi I detyrua shëndetësorë është gjithashtu I detyrueshëm për shtetasit e shteteve të tjera anetare të BE-së dhe shtetasit e një shteti jo antarë me leje qëndrimi të përkohshëm në Republikën e Kroacisë, bazuar në punësimin me një punëdhënës me një zyrë të regjistruar në Republikën e Kroacisë d.m.th. në bazë të ushtrimit të veprimtarisë ekonomike ose profesionale në Republikën e Kroacisë, nëse plotësohen kushtet sipas rregulloreve sociale që rregullojnë çështjen e vendbanimit dhe punës së të huajve në Republikën e Kroacisë...

Parimet e sigurimit të detyrueshëm shëndetësor

Të gjithë personat e siguruar kanë të drejtat dhe detyrimet nga sigurimi i detyrueshëm shëndetësor mbi parimet e reciprocitetit, solidaritetit dhe barazisë në mënyrën dhe në kushtet e përcaktuara me ligj.

Të drejtat nga sigurimi shëndetësor i detyrueshëm parashikojnë edhe të drejta në rast të dëmtimeve në punë dhe sëmundjeve profesionale, të cilat përfshijnë masa për zbatimin e kujdesit shëndetësor specifik për punëtorët dhe procedurat diagnostikuese në rast të dyshimit të sëmundjes profesionale, në përputhje me Ligjin e Kujdesit Shëndetësor dhe ligjet dhe rregullat e veçanta keto ligje

Punimi diskuton statusin dhe ndryshimet në lidhje me varfërinë, privimin material dhe përjashtimin social bazuar në të dhënat statistikore nga studimi i Studimit mbi të Ardhurat dhe Kushtet e Jetesës (SILC) në Maqedoni, Serbi dhe Kroaci. Vendet e përfshira në letër janë zgjedhur për shkak të trashëgimisë së tyre të ngjashme të sistemit të mbrojtjes sociale, por edhe për shkak se ato kanë status të ndryshëm në lidhje me Bashkimin Evropian (BE): një shtet anëtar (Kroaci), një vend kandidat me negociata të vazhdueshme Serbia) dhe një vend kandidat pa negociata (Maqedoni). Përveç krahasimit dhe analizimit të ngjashmërive dhe ndryshimeve në shkallën e varfërisë, privimit material dhe grupeve të cënueshme në të tre vendet, punimi gjithashtu analizon qasjet e politikave të vendeve në trajtimin e varfërisë dhe përjashtimit

shoqëror. Duke vepruar kështu, është theksuar veçanërisht lidhja me qëllimet dhe objektivat e BE-së për vitin 2020.

Të dhënat krahasuese nga hulumtimi SILC tregojnë se shtrirja e varfërisë dhe përjashtimit social është e lartë në të tre vendet, megjithatë dallimet e veçanta tregojnë për dimensione të ndryshme të varfërisë që ekzistojnë në këto vende. Ndërsa Kroacia i përket vendeve të BE-së në të cilat varfëria në të ardhura është më e lartë se fusha e privimit material, Serbia dhe Maqedonia kanë një prapavijë të kundërt dhe i përkasin një grupi më të vogël të vendeve të BE-së (Bullgaria, Rumania, Letonia dhe Hungaria) në të cilat është privimi material më e theksuar se varfëria në të ardhura. Megjithëse politikat që synojnë trajtimin e varfërisë dhe përjashtimit shoqëror i referohen objektivave të BE-së 2020, disa nga mangësitë ende shihen në të tre vendet: mungesa e rishikimit të objektivave, mungesa e qasjes së integruar midis synimeve, si dhe mungesa e profilizimit të grupeve të cënueshme që synojnë të largohen nga varfëria. Punimi thekson disa nga mangësitë e të dhënave të SILC të BE-së për analizën e varfërisë në të tre vendet, dhe ofron rekomandime të mëtejshme për zgjedhjet e bazuara në prova në lidhje me adresimin e varfërisë dhe përjashtimit social në Maqedoni, Serbi dhe Kroaci.

2. Marrëveshja midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Kroacisë për sigurim social

- nënshkruar më 9 maj të vitit 1997 në Shkup
- ratifikuar më 9 qershor të vitit 1997
- i shpallur në “Gazetën zyrtare të RM-së” nr.34 e datës 18 korrik të vitit 1997
- ka hyrë në fuqi më 1 nëntor të vitit 1997;

Më në fund, një analizë krahasuese e grupeve të cënueshme në rrezik të varfërisë në analizuar tre vende tregojnë një të përbashkët model në raport me të papunët dhe gratë janë më të rrezikuara nga varfëria, megjithëse në Kroaci ndryshimi në shkallën e varfërisë midis grave dhe burrave është shumë më e theksuar se dallimi gjinor në Maqedoni dhe Serbi.

Në Kroaci të moshuarit (65 +) janë ata me rrezikun më të madh nga varfëria. Në Kroaci nga ana tjetër më të rrezikuar vazhdojnë të jenë personat apo familjet që drejtohen nga gratë.

KAPITULLI V SËRRIA

Republika e Sërbisë është një vend pa dalje në det i vendosur në udhëkryqin e Evropës Qendrore dhe Juglindore në Rrafshin e Jugut Pannonian dhe Ballkanin qendror. Vendi pretendon një kufi me Shqipërinë përmes territorit të diskutueshëm të Kosovës. Popullsia e Serbisë numëron afërsisht shtatë milion.

Kryeqyteti i tij, Beogradi, renditet ndër qytetet më të mëdha dhe më të vjetra në Evropën Juglindore.

Ekonomia dominohet nga shërbimet të cilat zënë 67.9% të PBB-së, e ndjekur nga industria me 26.1% të PBB-së dhe bujqësia me 6% të PBB-së.

Ndërsa qeveria po luftonte efektet e krizës, borxhi publik është dyfishuar: nga niveli para krizës prej pak më pak se 30% në rreth 70% të PBB-së dhe duke u ulur kohët e fundit në rreth 50%.

5. Koncepti i sistemit të sigurimeve shoqërore

Sistemi i sigurimeve shoqërore në Republikën e Serbisë përbëhet nga skemat e mëposhtme: skemat e sigurimeve shoqërore, mbrojtjes sociale dhe përfitimeve familjare.

Skemat e sigurimeve shoqërore mbulojnë tre lloje themelore të sigurimeve, d.m.th. sigurimin shëndetësor,

sigurimin e pensionit dhe invaliditetit

dhe sigurimin e papunësisë.

Ato financohen fillimisht në bazë të kontributeve të sigurimeve shoqërore dhe janë të një natyre profesionale. Ato po mbulojnë personat profesionalisht aktivë - punonjësit (duke përfshirë nëpunësit civilë, oficerët e policisë dhe ushtrisë), njerëzit e vetëpunësuar dhe fermerët, anëtarët e familjes së tyre dhe disa grupe të asimiluara.

Megjithëse është profesional i natyrës, sigurimi i kujdesit shëndetësor po mbulon të gjithë popullsinë që banon në vend dhe garanton qasje të barabartë në kujdesin shëndetësor pavarësisht nga punësimi dhe statusi ligjor i qytetarëve.

Skemat e mbrojtjes sociale kujdesen nga shteti dhe përqendrohen në parandalimin dhe mbulimin e nevojave themelore shoqërore. Këto skema janë universale në kuptimin që ato mbulojnë të gjithë qytetarët dhe personat që banojnë në vend. Ekzistojnë gjithashtu disa skema kategorike të ndihmës, që ofrojnë ndihmë për grupe specifike (të moshuar në nevojë, të hendikepuar).

Skemat e përfitimit familjar (mbrojtja e fëmijëve) janë të organizuara veçmas. Ato u sigurojnë familjeve përfitime dhe shërbime në të holla. Përfitime të veçanta u sigurohen fëmijëve me nevoja të veçanta.

Vlera ligjore e dispozitave kushtetuese për sigurimet shoqërore

Kushtetuta e Republikës së Serbisë përfshin një listë të detajuar të dispozitave në lidhje me mbrojtjen ekonomike dhe sociale të qytetarëve. Sipas nenit 1 të Parimeve të Kushtetutës, Republika e

Serbia bazohet në shtetin e së drejtës dhe drejtësinë shoqërore, parimet e demokracisë civile, të drejtat dhe liritë e njeriut dhe të pakicave, dhe përkushtimin ndaj parimeve dhe vlerave evropiane.

5.1 Mbrojtja gjyqësore e të drejtave të sigurimeve shoqërore të individëve

Hyrja e individit në të drejtat sociale është e garantuar në një procedurë tre-shkallëshe, shkalla e tretë gjithmonë e kufizuar në ligjshmërinë e akteve individuale të administratës shtetërore.

Procedurat për arritjen e të drejtave dhe detyrimeve në lidhje me sigurimin shëndetësor përcaktohen në Ligjin e Sigurimeve Shëndetësore dhe Ligjin mbi Procedurën e Përgjithshme Administrative. Procedura është duke u iniciuar pas një aplikimi të personit të siguruar ose një anëtarit të familjes së tyre. Një degë rajonale e Institutit Republikan të Sigurimit Shëndetësor është i detyruar të lëshojë një vendim në lidhje me kërkesën e paraqitur dhe t'ia dorëzojë atë kërkuarit të tij. Aplikanti ka të drejtën e një ankese në Institut në cilësinë e një autoriteti të shkallës së dytë kundër vendimit të sipërpërmendur të degës së tij rajonale.

Të drejtat në lidhje me sigurimin e pensionit dhe invaliditetit janë të ndryshme sepse ato fitohen në varësi të periudhës së sigurimit dhe shumës së pagave dhe përfitimeve të tjera të përdorura si bazë kontributi ndërsa janë të siguruar për sigurimin e pensionit.

Procedura sigurohet përmes Fondit Republikan për Fondin e Pensionit dhe Aftësisë së Kufizuar, duke pasur njësi rajonale në të gjithë vendin. Aplikimet duhet të fillojnë me zyrën e degës lokale të Fondit. Në rast se një person dëshiron të bëjë një ankesë kundër vendimit të marrë, ai / ajo mund të paraqitet në organin e shkallës më të lartë të përcaktuar në aktin e përgjithshëm të Fondit, i cili, në praktikë, është Drejtoria e organit Fondi. Kjo është shkalla e dytë, ndërsa në një proces të mëtejshëm kundër vendimit të shkallës së dytë individ mund të fillojë një mosmarrëveshje administrative përpara Gjykatës Administrative.

5.2 Përfitime sociale

Përfitimet sociale duhet të ndihmojnë ata, të ardhurat e të cilëve janë nën minimumin e caktuar, në mënyrë që ndihma financiare e dhënë të lehtësojë jetën e tyre. Në atë mënyrë, u është bërë e mundur që qytetarët që po përballen me vështirësi të jetojnë me më shumë dinjitet dhe vetëdije që shteti të kujdeset për ta dhe nevojat e tyre.

Çdo individ dhe familje që ka nevojë për ndihmë dhe mbështetje sociale në mënyrë që të kapërcejë vështirësitë sociale dhe të jetës dhe krijimin e kushteve për plotësimin e nevojave themelore të jetesës ka të drejtën e mbrojtjes sociale në përputhje me Ligjin për Mirëqenie. E drejta për mirëqenie sociale sigurohet nga ofrimi i shërbimeve të mbrojtjes sociale dhe mbështetja materiale.

5.3 Brenda përfitimeve materiale, Ligji për Mirëqenien përcakton sa vijon:

e drejta për ndihmë sociale financiare;

e drejta e ndihmës për ndihmë dhe kujdes për një person tjetër;

e drejta për një ndihmë të shtuar për ndihmë dhe kujdes për një person tjetër;

kompensim i veçantë monetar;

trajnim për punë;

ndihmë e njëhershme.

Fondet për pagesën e ndihmës sociale financiare, shtesat për ndihmë dhe kujdesin e një personi tjetër, shtimi i ndihmës dhe kujdesit për një person tjetër dhe kompensimi i veçantë monetar sigurohen në buxhetin e Republikës së Serbisë dhe sigurimin e ndihmës së njëhershme (në para ose në natyrë) është brenda juridiksionit të vetëqeverisjes lokale.

Shërbimet e mirëqenies sociale janë të organizuara si shërbime për fëmijët, të rinjtë dhe familjet dhe shërbime për të rriturit dhe të moshuarit, dhe ofrohen përkohësisht dhe vazhdimisht në përputhje me nevojat dhe interesat më të mira të përfituesve.

5.4 Disa nga përfitimet sociale për të cilat mund të aplikojnë qytetarët, në varësi të kategorisë që i përkasin, përfshijnë sa vijon:

- shtesa për fëmijë,
- kompensim të veçantë monetar,
- tarifë për jetesën e përfituesve në akomodimin familjar,
- ndihmë sociale financiare,
- ndihma dhe kujdesi për një person tjetër,
- shtimi i ndihmës për ndihmë dhe kujdes të një personi tjetër,
- ndihmë në trajnimin për punë,
- ndihmë sociale në të holla në rritje dhe e kufizuar në kohë,

- forma të tjera të mbështetjes materiale (ndihmë e njëhershme, kuzhina supash, subvencione, etj.).

Reformat e politikës sociale dhe të mbrojtjes së fëmijëve në Serbi u shpалosën nën titujt e rolit të ndryshuar të shtetit, përmirësimet në mbulim, shënjestrimi dhe mjaftueshmëria e përfitimeve të parave të gatshme, qëndrueshmëria, deinstitutionalizimi dhe decentralizimi. Gjatë pesëmbëdhjetë viteve të fundit reformat janë zbatuar në mënyrë të vazhdueshme, por ngadalë dhe me ndërprerje gjatë periudhave të veçanta kohore.

Disa nga reformat rezultojnë të pamundura të zbatohen pa rrjetëzim, prandaj bashkëpunimi dhe konceptualizimi i shërbimeve holistike bëhen domosdoshmëri.

Programi i Punësimit dhe Reformës Sociale e rikonfirmoi këtë nevojë në mënyrën vijuese: "Në planin afatmesëm, sfida qëndron në futjen e shërbimeve të integruara ndër-sektoriale dhe sigurimin e vazhdimësisë së kujdesit për grupe specifike të ndjeshme".

Së fundmi, politika e bazuar në evidencë, vlerësimi dhe monitorimi i masave dhe aktiviteteve të zbatuara vazhdon të jetë një sfidë dhe thirrje për zgjidhje inovative me qëllim parandalimin e zgjidhjeve të nxituara ad hoc dhe populiste.

5.4 Konteksti ekonomik dhe shoqëror

Serbia është një vend me të ardhura të mesme me PBB për frymë prej 4,904 EUR në 2016.

Popullsia e vendit u vlerësua në 7.05 milion në 2016. Shpopullimi dhe plakja e theksuar e popullsisë janë perceptuar si një sfidë e madhe për shtetin e mirëqenies dhe zhvillimin e qëndrueshëm.

Standardi i jetesës është i ulët dhe varfëria është e përhapur. Shkalla absolute e varfërisë në konsum është vazhdimisht e lartë. Në vitin 2016 pothuajse 500,000 njerëz ose 7.3% e popullsisë së përgjithshme nuk kanë qenë në gjendje të përmbushin nevojat themelore.⁵ Sipas SILC (2016) të dhënat në nivelin e rrezikut të varfërisë ishin në shumë të larta 25.5% dhe shkalla e rëndë e privimit të materialit në 19,5% ⁶. Shkalla e varfërisë dhe cenueshmërisë së fëmijëve është dukshëm më e lartë se mesatarja dhe sondazhe të ndryshme kanë dokumentuar praninë e cenueshmërisë ekstreme në vendbanimet rome.

Burimet kryesore të të ardhurave të familjeve janë pagat dhe pensionet. Në vitin 2016 paga mesatare neto arriti në vetëm 396 € dhe pensioni mesatar në 193 €. ¹²

Përkundër përmirësimeve të konsiderueshme gjatë viteve të fundit, shkalla e papunësisë është akoma e lartë dhe shkalla e punësimit është relativisht e ulët. Në Serbi, mbrojtja sociale sigurohet përmes sigurimeve shoqërore dhe përfitimeve të ndryshme të parave të gatshme dhe në natyrë brenda sistemit të mbrojtjes sociale, fëmijëve dhe veteranëve. Gjatë viteve të kaluara, shpenzimet për mbrojtjen sociale arritën në rreth 25% të PBB-së. Një tjetër 5% e PBB-së i kushtohet arsimit. Pjesa më e madhe e shpenzimeve të mbrojtjes sociale është shpenzuar për pensionet.

Përgjegjësia për mbrojtjen sociale dhe të fëmijëve në Serbi është e ndarë midis qeverive kombëtare dhe lokale.

Qeveria kombëtare financoi dhe rregullon përfitimet jo-kontribuese të parave të gatshme të tilla si ndihma sociale financiare, ndihma për fëmijë dhe dhënia e lindjes, përfitimet e lejes së lindjes dhe prindërve dhe kompensimi i pjesëmarrjes. Qendrat lokale për punë sociale (QPS) dhe departamentet përkatëse të qeverisjes vendore administrojnë përfitime parash. Shpenzimet për këto qëllime arrijnë afërsisht 1.7% të PBB-së në 2016-ën.

Në fushën e shërbimeve të kujdesit shoqëror, mandati i nivelit kombëtar përfshin banimin, shërbimet e kujdestarisë, strehimoret për viktimat e trafikimit dhe strehimin e mbështetur për personat me aftësi të kufizuara (PAK) në komuna më pak të zhvilluara. Aktivitetet e QPS në lidhje me shërbimet e vlerësimit dhe planifikimit financohen gjithashtu nga buxheti kombëtar. Shpenzimet publike për këto qëllime arrijnë deri në 0.2% të PBB-së. Për më tepër, qeveria kombëtare rregullon shërbimet dhe krijon mekanizëm kontrolli.

5.5 Risitë në fushën e mbrojtjes sociale dhe të fëmijëve

Midis risive që tashmë janë duke u zbatuar ose parashikuar nga ndryshimet e propozuara legislative ose që po pilotohen në Serbi, disa mund të veçohen për potencialin e tyre për të përmirësuar mbrojtjen sociale dhe të fëmijëve.

¹²<http://futureofthewelfarestate.org/wp-content/uploads/2018/04/Serbia-CountryBrief.pdf>

Së pari, projektligji për mbështetjen financiare të familjeve me fëmijë parashikon përmirësime në mbulimin dhe përshtatshmërinë e shtesave të fëmijëve për fëmijët me aftësi të kufizuara. Në vend të mjeteve të testuara, shtesa për fëmijë për fëmijë me aftësi të kufizuara të rënda do të jetë universale dhe 50% më e lartë se përfitimi i rregullt. Procedura do të jetë më pak e komplikuar, pasi që të gjithë fëmijët e pranueshëm për një ndihmë pjesëmarrjeje do të kenë të drejtë edhe për një ndihmë fëmijësh. Shuma më e lartë do t'u jepet të gjithë fëmijëve me aftësi të kufizuara.

Fitimet maksimale mujore të përdorura për llogaritjen e kontributeve janë pesëfishi i pagës mesatare mujore kombëtare bruto në muajin e kaluar.

Paga mesatare mujore kombëtare bruto është 55,505 dinarë (shkurt 2012).

Qeveria: Garanton përfitimet në të holla; mbulon çdo deficit; kontribuon si punëdhënës. Financon përfitimet mjekësore dhe dëmtimet në punë dhe përfitimet e sëmundjeve profesionale për pensionistët.¹³

Kushtet kualifikuese

Pension pleqërie: Mosha 65 vjeç (burra) ose 60 vjeç (gra) me të paktën 15 vjet mbulim; mosha 53 dhe tetë muaj me të paktën 40 vjet mbulim (burra) ose mosha 53 me të paktën 35 vjet mbulim (gra); në çdo moshë me të paktën 45 vjet mbulim.

Pensioni i aftësisë së kufizuar: I siguruari duhet të jetë më i ri se mosha e pensionit dhe të vlerësohet si i paaftë për të gjithë punën (paaftësi totale). Periudha e kontributit të kërkuar rritet me moshën: një vit i mbulimit nëse paaftësia filloi para moshës 20 vjeç; dy vjet nëse janë të moshës 20 deri 24 vjeç; tre vjet nëse janë të moshës 25 deri 29 vjeç; dhe të paktën pesë vjet nëse janë të moshës 30 ose më të vjetër.

Nuk ka periudhë minimale kualifikuese për një aftësi të kufizuar që rezulton nga një dëmtim në punë ose një sëmundje profesionale. Kompensim parash për dëmtim të trupit: Pagar për dëmtim të trupit që rezulton nga një dëmtim në punë ose sëmundje profesionale. I siguruari duhet të vlerësohet me të paktën 30% të dëmtimit.

¹³ <https://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/ssptw/2012-2013/europe/serbia.html>

Suplement i vijueshmërisë së vazhdueshme: Paguhet nëse i siguruari kërkon frekuentimin e vazhdueshëm të të tjerëve për të kryer funksione të përditshme.

Pension i mbijetuar: I ndjeri ishte pensionist ose kishte të paktën pesë vjet mbulim.

Të mbijetuarit e pranueshëm përfshijnë një grua të ve të moshës 50 dhe 6 muaj ose më të vjetër (një e ve e moshës 55 dhe 6 muaj ose më shumë), me aftësi të kufizuara ose që kujdeset për një fëmijë më të ri se mosha 15 vjeç (mosha 26 vjeç nëse është student, pa kufij nëse është me aftësi të kufizuara);

një nënë e varur nga mosha 60 vjeç ose më e vjetër ose me aftësi të kufizuara;

një baba i varur nga mosha 65 vjeç ose më i vjetër ose me aftësi të kufizuara;

fëmijë më të vegjël se mosha 15 vjeç (mosha 26 vjeç nëse është student, pa kufij nëse është me aftësi të kufizuara);

dhe nipërit, vëllezërit dhe motrat e varura.

Pensioni i gruas së ve..

Nëse një i mbijetuar merr pension në të drejtën e tyre, i mbijetuari duhet të zgjedhë të marrë vetëm një pension. Pagesa e pensionit të të mbijetuarit pezullohet nëse përfituesi është duke punuar në punësim të siguar ose duke kryer veprimtari të vetëpunësuar. Përfitimet paguhën jashtë vendit sipas marrëveshjes reciproke.

Përfitimet e moshës së vjetër

Pensioni i pleqërisë: Pensioni bazohet në numrin e viteve të kontributeve, raportin e pagës së individit me pagën mesatare dhe vlerën e pikës së përgjithshme. Vlera e pikës së përgjithshme është 658.32 dinarë. Programi i pagesave: Pensionet paguhën dy herë në muaj; një herë në muaj për pensionistët që më parë ishin të vetëpunësuar. Rregullimi i përfitimit: Përfitimet rregullohen çdo gjashtë muaj, në prill dhe tetor, në përputhje me ndryshimet në koston e jetesës.

Përfitimet e paaftësisë së përhershme

Pensioni i aftësisë së kufizuar: Pensioni bazohet në shkallën e aftësisë së kufizuar, numrin e viteve të kontributeve, raportin e pagës së individit me pagën mesatare dhe vlerën e pikës së përgjithshme. Pensioni i plotë i paaftësisë së përhershme paguhet me paaftësi 100%. Vlera e pikës së përgjithshme është 658.32 dinarë. Numri i kërkuar i viteve të sigurimit varet nga mosha e të siguruarit kur filloi paaftësia. Numri i viteve të sigurimit ndryshon për burrat dhe gratë. Kompensim parash për dëmtim të trupit: Pagohet një përfitim mujor.

Shtojcë e vijimit të vazhdueshëm: Pagohet një përfitim mujor. Programi i pagesave: Pensionet paguhen dy herë në muaj; një herë në muaj për pensionistët që më parë ishin të vetëpunësuar.

Rregullimi i përfitimit: Përfitimet rregullohen çdo gjashtë muaj, në prill dhe tetor, në përputhje me ndryshimet në koston e jetesës.

Përfitimet e të mbijetuarve

Pension i mbijetuar: 70% e pensionit që i ndjeri ka marrë ose do të kishte të drejtë të merrte paguhet për një të mbijetuar (140% për një jetim të plotë); 80% për dy të mbijetuar (160% për jetimët e plotë); 90% për tre të mbijetuar (180% për jetimët e plotë); ose 100% për katër ose më shumë të mbijetuar (200% për jetimët e plotë).

Pensioni minimal i të mbijetuarve është pensioni i pleqërisë i llogaritur bazuar në 20 vjet mbulim.

Rregullimi i përfitimit: Përfitimet rregullohen çdo gjashtë muaj, në prill dhe tetor, në përputhje me ndryshimet në koston e jetesës.

Granti i varrimit: Kostoja e funeralit të pensionistit i paguhet personit që ka paguar për funeralin, deri në 150% të pensionit mesatar të paguar në tremujorin e fundit para vdekjes së pensionistit.

Përfitimet paguhen jashtë vendit sipas marrëveshjes reciproke.

KAPITULLI VI MALI I ZI

Mali i Zi dhe Serbia historikisht njihen si shtete vëllezër. Për shkak të gjuhës dhe fesë së tyre të përbashkët, historive dhe traditave të ngjashme, është e vështirë të bëhet dallimi midis serbëve dhe malazezëve. Gjëja më e rëndësishme që i dallon malazezët nga serbët është se ata kanë pasur sundimtarë të ndryshëm në histori. Historianët malazezë argumentojnë se themeli i organizimit të tyre shtetëror është hedhur me shfaqjen në fillim të shekullit të 7-të të organizimit shoqëruar të quajtur "**Duklya**". Drejtuesi më i famshëm i këtij shteti, që më vonë do të quhet "**Zeta**", ishte Bodin, i cili ka qëndruar në pushtet midis viteve 1082-1101. Përveç Bodin disa nga sundimtarët më të rëndësishëm në historinë e Malit të Zi janë dinastitë **Balsiq, Cërnojeviç dhe Petroviç**.¹⁴

Ashtu siç edhe pritej shteti i përbashkët Serbi-Mali i Zi nuk zgjati edhe aq shumë. Pavarësisht se kishin një çati të përbashkët shtetërore, rrugët e Beogradit dhe Podgoricës po ndaheshin gradualisht. Podgorica propozoi që shteti i Serbisë dhe Malit të Zi të ndahej sipas modelit të Çekosllovakisë, por Beogradi nuk pranoi. Për këtë arsye, Mali i Zi bëri një referendum për pavarësi, duke përdorur të drejtën e tij kushtetuese. Pavarësisht standardeve të dyfishta të Brukselit, populli i Malit të Zi arriti ta rifitojë pavarësinë e tij historike në referendumin e 21 maj 2006.

¹⁴<https://www.trt.net.tr/shqip/opinione/2017/11/14/nje-histori-e-shkurter-e-vendit-te-vogel-ballkanik-malit-te-zi-847094>

Edhe sot, një pjesë e opozitën në parlamentin malazez mbrojnë interesat e Serbisë, në vend që mbrojnë interesat e vendit të tyre, Malit të Zi. Numri i atyre që duan të shohin ribashkimin e Malit të Zi me Serbinë pas 11 vjetësh nga shpallja e pavarësisë është i lartë. Në protestat e opozitës malazeze, është madje e mundur të shohësh të valëvitet më shumë flamuri i Serbisë, se sa ai i Malit të Zi. Qarqet nacionaliste në Serbi me mbështetjen edhe të Moskës nuk kanë hequr dorë kurrë nga ndërhyrja në çështjet e brendshme të Malit të Zi. Përkundër të gjitha këtyre vështirësive, shteti malazez ka arritur të ecë me hapa të fortë në rrugën që e vlerëson të drejtë për veten e tij. Pasi arriti të bëhet zyrtarisht anëtar i NATO-s në qershor 2017, Mali i Zi vazhdon të përparojë me hapa të vendosur edhe drejt anëtarësimit në BE. Në kushtet e reja që janë krijuar, janë përmirësuar ndjeshëm edhe marrëdhëniet midis Beogradit dhe Podgoricës. Megjithatë, ndarja në popullin e Malit të Zi vazhdon të paraqesë një lloj kërcënimi për paqen sociale të këtij vendi.

6.KËSHILLI PËR MBROJTJEN DHE SIGURINË NË MALIN E ZI

Këshilli për Mbrojtjen dhe Sigurinë:

- 1) miraton vendimet mbi komandën e Ushtrisë së Malit të Zi;
- 2) analizon dhe vlerëson situatën e sigurisë në Mal të Zi dhe sjell vendime për ndërmarrjen e masave adekuate;
- 3) vendos, avancojnë dhe shkarkojnë oficerët e Ushtrisë;
- 4) i propozon Kuvendit shpalljen e gjendjes së luftës ose gjendjes së jashtëzakonshme;
- 5) propozon përdorimin e Ushtrisë në forcat ndërkombëtare;
- 6) kryen edhe punë të tjera të përcaktuara me Kushtetutë dhe me ligj;

Këshillin e Mbrojtjes dhe të Sigurisë në Malin e Zi e përbëjnë: Presidenti i Malit të Zi, Kryetari i Kuvendit dhe Kryeministri. Presidenti i Malit të Zi është Kryetari i Këshillit të Mbrojtjes dhe të Sigurisë.

6.1 RREGULLIMI EKONOMIK I MALIT TË ZI

Rregullimi ekonomik bazohet në tregun e lirë dhe të hapur, lirinë e sipërmartjes dhe konkurrencën, pavarësinë e subjekteve ekonomike dhe përgjegjësisë së tyre për obligimet e marra përsipër për transaksionet juridike, mbrojtjes dhe barazisë së të gjitha formave të pronësisë.

6.2 MARRËVESHJET PËR SIGURIM SOCIAL

Me shpërbërjen e RSF të Jugosllavisë, Republika e Maqedonisë si pasardhës i saj me Ligjin Kushtetues për zbatimin e Kushtetutës së Republikës së Maqedonisë i pranoi si të vetat, të gjitha marrëveshjet e vlefshme ndërkombëtare të RSF Jugosllavisë. Nga kjo vijon se Republika e Maqedonisë i pranoi të gjitha konventat (marrëveshjet) për sigurim social të lidhura nga RSF e Jugosllavisë dhe ka angazhim që vazhdimisht t'ju përmbahet marrëveshjeve dhe ndaj të njëjtëve ti zbatojë dispozitat e këtyre konventave. Në kontekstin e deklaruar më parë duhet theksuar se Republika e Maqedonisë si shtet i pavarur ka lidhur marrëveshje(konventa) për sigurim social me: Austrinë, Kroacinë, Slloveninë, Serbinë, Malin e zi, Turqinë, Zvicrën, Bullgarinë, Gjermaninë, Bosnjën dhe Hercegovinën, Çekinë, Holandën, Poloninë, Rumaninë, Danimarkën (pritet të hyjë në fuqi), Luksemburgun dhe Belgjikën.

Marrëveshjet(konventat) e kanë për qëllim, sigurimin dhe kujdesin e të drejtave nga sigurimi social gjatë referimit në punë të përkohshme në shtetin tjetër kontraktues, gjatë qëndrimit të përkohshëm në baza të tjera, si dhe gjatë qëndrimit të përhershëm e të pensionuarve dhe anëtarëve të tyre të familjes si dhe familjet e të siguruarve aktiv të dy shteteve kontraktuese. Përveç marrëveshjeve (konventave), janë arritur edhe marrëveshje administrative me të cilat rregullohet mënyra dhe procedura e realizimit të drejtave të përcaktuara me marrëveshjet (konventat), mënyra e llogaritjes së kostove, ndihma administrative ligjore, zbatimi i formave dygjuhësore të cilat e lehtësojnë komunikimin e ndërsjellë nëpërmjet bartësve të sigurimit social, të të siguruarve dhe të tjerë.

Duke marrë parasysh se konventat janë të arritura në periudha të ndryshme kohore dhe me shtete me sisteme të ndryshme të sigurimit social, ndërsa disa nga to edhe në kohën kur ende nuk ishte punuar për punësim të kontraktuar të bashkëqytetarëve tonë në shtetet tjera, janë pranuar parime të ndryshme gjatë arritjes së marrëveshjeve dhe ekziston jo njëtrajtshmëri e vendimeve të periudhës së rregullimit të pyetjeve individuale nga fusha e sigurimit shëndetësor dhe

megjithatë mund të dallohen disa parime kryesore në të cilën janë të bazuara marrëveshjet (konventat), dhe atë:

- trajtim i barabartë i të gjithë të siguarve pavarësisht nëse janë të siguar vendas apo të huaj në aspekt të respektimit të të drejtave dhe detyrimeve nga sigurimi social;
- barazi në territorin e të dy shteteve kontraktuese me qëllim të arritjes, ruajtjes dhe rivendosjes së të drejtave nga fusha e sigurimit shoqëror;
- gëzimi i të drejtave nga sigurimi shëndetësor të cilin e mbulon shteti në të cilin personi është i siguar;
- zbatimi i rregullave ligjore për sigurim shëndetësor në shtetin kontraktues në të cilin është punësuar punonjësi i referuar për punësim të përkohshëm.

6.3 Marrëveshja midis Republikës së Maqedonisë dhe Malit të Zi për sigurim social

- nënshkruar më 22 tetor të vitit 2010 në Shkup
- ratifikuar më 8 mars të vitit 2011
- i shpallur në “Gazetën zyrtare të RM-së” nr.25/2011
- ka hyrë në fuqi më 1 gusht të vitit 2011

Një nga kundërshtimet më të mëdha dhe më të zakonshme të konceptit të të kuptuarit të ekonomisë nga Shkollat ekonomike malazeze, bazuar në konceptin e lirive ekonomike (ekonomia sipërmarrëse) është gjoja një mungesë e politikës sociale. *"Ne jemi proshteti social, barazia sociale dhe drejtësia shoqërore! ", thonë kritikët e konceptit të ekonomisë sipërmarrëse.*

Kur fillon debati mbi politikën sociale, nëntë nga dhjetë kritikët tanë thotë: *"A jeni kundër mbrojtjes së të pafuqishmit, të sëmurit, të moshuarit, të hendikepuarit, ...?"*

Për ta politika sociale është Injorancë apo keqdashje?! Duhet të bëhet një dallim midis ndihmës sociale nga politika sociale ... Epo, me të vërtetë, kushdo që është normal mund të jetë kundër solidaritetit ose ndaj të pafuqishmit? Ky është një etiketim tendencioz i të ashtuquajturës *altruist ndaj nesh "egoist"!*

Sidoqoftë, pas atij altruizmi dhe "kujdesit për të pafuqishmit" qëndron dëshira për t'i dhënë shtetit sa më shumë pushtet.

Ideali i drejtësisë shoqërore bazohet në të ashtuquajturën teori e barabartë e stomakut!

Shteti duhet tu sigurojë të gjithëve punësim, ushqim, kujdes shëndetësor, arsim, polici dhe ushtri për t'i mbrojtur ata! Kjo ide e lindi shtetin e mirëqenies, të njohur si shtet i mirëqenies apo (shtet dado që mbron qytetarët - fëmijët)!

Përveç të qenit qytetarë në atë mënyrë ata nënvlerësojnë dhe tregojnë se janë **infantile** (nuk mund të kujdesen për veten e tyre) - kjo është ajo që kërkon politika.

A mund të ketë Mali i Zi paratë e nevojshme për një **"shtet të mirëqenies"**? Çdo angazhim që nuk mund të arrihet realisht është vonesa e zhvillimit dhe rruga drejt varfërisë!

6.4.KARAKTERISTIKAT STRUKTURE PUNËSIMIT NË MALIN E ZI

Pavarësisht nga ndryshimet pozitive që, vitet e fundit, reflektohen nga rënia e vazhdueshme e nivelit të regjistruar të papunësisë, papunësia është akoma shumë e pafavorshme. Kjo është një nga arsyet kryesore që e bën të vështirë punësimin e një numri të madh personash nga regjistrat e Byrosë. Duke u nisur nga dija se problemet strukturore të papunësisë janë të sigurta grupet e synuara janë shumë të theksuara, dhe në disa raste shqetësuese, krijimin e kushteve për përfshirjen e tyre në punë, përparësi duhet dhënë programeve aktive të politikave të punësimit.

6.4.1 Struktura arsimore, gjinore dhe moshore

Struktura e të papunëve sipas niveleve të arsimit, ose kualifikimeve, është parametri themelor për perceptimin e karakteristikave thelbësore të ofertës në tregun e punës. Karakteristikat e tyre sipas gjinisë dhe moshës plotësojnë nocionin e punës kandidatë të mundshëm për përfshirje në punë.

Pritja për punësim është një tregues që mund të vlerësohet nga disa aspekte. Pra mbi të gjitha, kjo tregon përshtatshmërinë profesionale të kandidatit për punësim, e cila ekonomi në Malin e Zizvogëlohet së bashku me gjatësinë e pritjes.

Persona të cilët më shumë se 1 vjet janë në pritje të një pune bëjnë një përqindje të madhe ku janë rreth 25,452 personave, ose 59.79% të papunë.

Në kategorinë që presin për një vend pune më shumë se 3 vjet janë ; 11,769 persona ose 27,64%, dhe mbi 5 vjet 8,533 persona ose (20,04%).

Ndërsa një tregues tjetër tregon për personat të cilët presin më shumë se 8 vite Janë klasifikuar 5,632 persona ose 13.23% e totalit të të papunëve.

Pjesëmarrja totale e grave në këto kategori është në nivelin 28.04% (11,936 gra).

Ndërsa në papunësinë totale, gratë marrin pjesë me 45.61% (19,415).

Në nivelin e popullsisë së papunë, në fund të gjysmës së parë të vitit, pritja mesatare për punësim është rreth 3.6 vjet.

6.5 Vitet e shërbimit

Për herë të parë, 14,890 persona (34,98%) kërkojnë punë, nga të cilët 9,501 me Shkollë të mesëm, 503 me arsim të lartë dhe 593 me master apo doktoraturë;

Pjesëmarrja e grave në grupe individuale është e ndryshme.

Kodi është më i theksuar personat në grup - mbi 1 deri në 5 vjet - 68,19%,

pastaj në grup - deri në 1 vit - 54,59%,

me persona pa përvojë - 47,05%,

dhe më pak tek të papunët me përvojë mbi 30 vjet - 19, 12%

6.6 Personat me aftësi të kufizuara

Sipas të dhënave të Fondit të Sigurimit Pensional dhe Invalidit dhe Institutit për

punësimi, në fund të vitit 2004, rreth 8,000 persona u regjistruan në Malin e Zi

me aftësi të kufizuara, nga të cilat:

4,700 - persona të paafte të punësuar të kategorisë III

600 - persona të paaftë të punësuar të kategorisë II

2,700 persona me aftësi të kufizuara në regjistrat e Shërbimit të Punësimit.

Numri më i madh i personave me aftësi të kufizuara, sipas kohëzgjatjes së shërbimit, është në intervalin prej 25 deri në 35 vjet.

2,700 persona me aftësi të kufizuara, ku 57 janë regjistruar në regjistrat e Byrosë, nga të cilët 2,195 janë persona me aftësi të kufizuara të kategorive II dhe III dhe 505 janë persona të kategorizuar, që, së bashku, përfaqëson 2.5% të numrit të përgjithshëm të të papunëve.

Personat e kategorizuar janë personat që kanë përfunduar programe arsimore (në institucione të veçanta) për profesione të ndryshme në nivelin II, III dhe IV të arsimit. Nga numri i përgjithshëm i këtyre personave, gratë përbëjnë 40%.

Struktura arsimore e personave me aftësi të kufizuara të papunë të kategorive II dhe III duket kështu:

Personat pa profesion - 805,

Shkalla e dytë - 201,

Shkalla e tretë - 767,

Shkalla e katërt - 368,

Shkalla e pestë - 24,

Shkalla e gjashtë dhe e shtatë - 30.

Në këto kategori të papunëve, gratë përfaqësohen nga 34%.

6.6.1 Punësimi i Romëve

Rregulloret për regjistrimet në fushën e papunësisë dhe punësimit nuk parashikojnë regjistrimin e të dhënave për përkatësinë etnike të punëkërkuësve. Për më tepër, shumica e romëve nuk presin ndihmë për punësim me ndërmjetësimin e Byrosë, kështu që ata kërkojnë një rrugëdalje duke u

përfshirë në ekonominë gri. Kjo është një arsye shtesë pse nuk ka të dhëna më të sakta mbi papunësinë e regjistruar në mesin e popullatës rome.

Sidoqoftë, nga praktika e ndërmjetësimit, dihet që shumica e romëve i përkasin kategorisë së personave pa arsim ose me profesion në nivele më të ulëta të arsimit. Si rregull, ata presin më gjatë për punësim, që do të thotë se klasifikohen si më të vështirë për t'u punësuar.

Gjithashtu, dihet që shumica e romëve jetojnë nga mbledhja e lëndëve të para për riciklim (të cilat ata ua shesin ndërmjetësve me çmime të ulëta) dhe lypjes. Një pjesë e vogël e kësaj popullsie është e punësuar në punë sezonale në ndërtim, bujqësi dhe turizëm.

Puna e fëmijëve, në vend të shkollimit, shpesh përqendrohet në punë me pagë të ulët në disa industri ose në lypje.

6.6.2. Programet e Grupeve të Qëllimit dhe Ekonomis Sociale

Brenda masave që merren për një harmonizim më të suksesshëm të furnizimit dhe kërkesës së fuqisë punëtore, është e nevojshme të formësohet e ashtuquajtura. programe speciale për të inkurajuar punësimin e personave të klasifikuar në grupe të veçanta të synuara ose kategori të papunësh të cilët janë shënuar ndryshe, të tilla si:

Grupe të prekshme, të prekshme të të papunëve,

E vështirë dhe e vështirë për të punësuar njerëz,

Personat me faktorë të vështirë punësimi,

Personat me nevoja të veçanta në punësim,

Grupet marginale të të papunëve, etj.

Personat pa arsim dhe kualifikime profesionale për punë të caktuara,

Të rinjtë me shkollë të përfunduar që janë duke kërkuar punë për herë të parë, fuqia punëtore femërore, veçanërisht ato më pak të punësuar në fshat,

Personat e vështirë për t'u punësuar (dëmtime fizike, varësi, çrregullime neurotike, ish të burgosur ...),

Personat me aftësi të kufizuara,

Punëtorët e moshuar që kanë humbur punën (si teprica),

Të papunë afatgjatë të të gjitha kategorive,

Të papunë në rajone më pak të zhvilluara.

6.6.3 Të rinjtë me shkollë të përfunduar që kërkojnë punë për herë të parë

Tashmë është theksuar që punëkërkesit për herë të parë përfaqësojnë një të tretën e popullsisë së papunë. Nëse kemi parasysh treguesit e kualifikimit, gjinisë dhe strukturës së moshës së tyre, është e tepërt të sqarojmë aktualitetin e nevojës për programe të destinuara për këtë grup të synuar. Këtu duhet shtuar edhe njohuria se programet e mëparshme arsimore nuk i trajnonin në mënyrë të kënaqshme pjesëmarrësit për përfshirje të drejtpërdrejtë në kryerjen e detyrave të mbuluara nga kualifikimi i fituar.

Përvojat e deritanishme në Mal të Zi me punësimin e kursantëve janë kryesisht pozitive, por ato gjithashtu tregojnë mangësi të caktuara që duhet të eliminohen në zhvillimin dhe zbatimin e mëtejshëm të këtyre programeve.

Para së gjithash, vëllimi i fondeve të angazhuara për këto qëllime nga buxheti dhe të ardhurat origjinale të Byrosë, janë dukshëm nën nevojat reale për këtë formë të punësimit.

6.6.4. Gratë

Përveç faktit që gratë marrin pjesë në papunësinë totale me rreth 50%, si dhe faktin që ato përfaqësohen në një numër shumë më të vogël dhe me kualifikime më të ulëta midis punonjësve, ka edhe arsye të tjera për të inkurajuar në mënyrë më efektive punësimin e tyre përmes programeve speciale.

Së pari, kuptimet tradicionale të përshtatshmërisë profesionale të grave për profesione të caktuara kanë ndikuar, dhe ndoshta do të vazhdojnë ta bëjnë këtë për disa kohë, në zhvillimin e

strukturës së programit dhe kapacitetit të arsimit të rregullt, veçanërisht arsimit të mesëm, i cili ngushton hapësirën për gratë. Për të njëjtën arsye dhe

punëdhënësit shmangin punësimin e grave, ndonjëherë në punë që janë të përshtatshme për to.

Mbyllja e ndërmarrjeve të mëdha në industrinë e tekstilit ka çuar në një rritje të mprehtë të grave të papuna me profesion në këtë fushë të punës. Përveç kësaj, një numër i tyre kanë kaluar 20 ose më shumë vjet ekskluzivisht në tekstile dhe lëkurë, dhe kështu janë në grupmoshën mbi 50 vjeç, gjë që në mënyrë të konsiderueshme ndërlikon rikualifikimin e tyre për punë të tjera dhe zvogëlon gatishmërinë e punëdhënësve për të punësuar të tillë staf.

Si fusha të punës që, në kushtet tona, preferojnë punësimin e grave, dhe si të tilla duhet të përfshihen në forma të caktuara të ekonomisë sociale, aktivitetet mund të veçohen, të tilla si:

Bujqësia, prodhimi dhe përpunimi i ushqimit,

Tekstile dhe lëkurë,

Tregtia, hotelieri dhe turizmi,

Shërbime intelektuale,

Shërbime grafike,

Shërbime sociale (kujdestari i fëmijëve, kujdesi për të moshuarit ...),

Ndihmoni në shtëpi,

Pastrimi i ndërtesave, hapësirave të punës, pajisjeve dhe mjediseve përreth,

Peizazhi dhe mirëmbajtja e zonave të gjelbërta, kopshteve, parqeve

6.6.5 Personat me nevoja të veçanta

Për të papunët në këtë kategori, shpesh përdoret një emër - njerëz të vështirë për t'u punësuar. Në thelb, ai përfshin grupe të ndryshme të synuar të njerëzve me probleme specifike ose pengesa në punësim, të tilla si:

Lëndimet fizike dhe sëmundjet,

Varësi,

Problemet e adaptimit shoqëror,

Riintegrimi i ish të burgosurve në mjedisin shoqëror,

Çrregullimet neurotike, etj.

Përgatitja për punësimin e këtyre personave nënkupton përfshirjen paraprake në programe të ndryshme të ndihmës psikosociale, trajtim mjekësor ose rehabilitues.

Si rregull, zbatimi i tyre zgjat më shumë dhe kërkon punë ekipore të ekspertëve në specialitete të ndryshme. Në Malin e Zi, organizata të specializuara për ofrimin e shërbimeve të tilla nuk janë formuar ende, të cilat mund të kapërcehen duke vendosur bashkëpunim partneriteti midis Institutit dhe organizatave në fushën e shëndetit dhe mbrojtjes sociale, arsimit dhe, natyrisht, punëdhënësve. Ekipet e zgjedhura kështu për trajtime specifike, me organizimin dhe koordinimin e duhur të aktiviteteve të parashikuara, ata mund të përgatisin me sukses individët për të kapërcyer pengesat në punësim ose për të filluar biznesin e tyre.

6.6.6 Personat me aftësi të kufizuara

Punësimi i personave me aftësi të kufizuara në tregun e hapur, deri më tani, ka qenë simbolik. Nga anatjetër, organizatat për punësimin e personave me aftësi të kufizuara në kushte të veçanta nuk janë formuar: punëtori të strehuara si kompani të pavarura, ambiente të mbrojtura në kompani, qendra pune për trajnimin dhe punësimin e personave me aftësi të kufizuara, ose fonde të veçanta për mbështetje financiare të nevojshme për krijimin dhe funksionimin e tyre. Rregulloret ligjore janë gjithashtu joadekuate mbuloi sistemin e përfitimeve fiskale dhe përfitime të tjera në funksion të punësimit më të shpejtë të personave me aftësi të kufizuara.

Për vitin 2006, është planifikuar të hapet një punëtori mbrojtëse në Podgoricë, si një projekt pilot, i cili do të punësojë rreth 100 persona - persona të kategorizuar dhe punëtorë me aftësi të kufizuara të kategorive II dhe III. Duhet pritur që zbatimi i këtij projekti dhe miratimi i një ligji të ri mbi aftësimin profesional dhe punësimin e personave me aftësi të kufizuara do të ndikojnë ndjeshëm në përfshirjen e shtuar të të gjithë aktorëve përkatës shoqërorë në krijimin e kushteve

për punësimin e personave me aftësi të kufizuara në fusha të ndryshme të punës dhe profesioneve.

Në mënyrë që ekonomia sociale të vijë në jetë plotësisht, në Mal të Zi, përveç miratimit të ligjit bazë, është e nevojshme të bëhen ndryshime në një pjesë të konsiderueshme të legjislacionit ekzistues, nga të cilat më të rëndësishmet janë:

Ligji i punës,

Ligji për sigurimin pensional dhe invalidor,

Ligji për Sigurimin Shëndetësor,

Ligji i Punësimit,

Ligji për shoqëritë tregtare,

Ligji për institucionet,

Ligji për Kooperativat,

Ligji për Organizatat Jo-Qeveritare,

Ligji mbi Kontributet e Sigurimeve Shoqërore,

Ligji për Tatimin mbi të Ardhurat e Korporatave,

Ligji për Tatimin mbi Vlerën e Shtuar,

Ligji për taksën e pasurive të paluajtshme,

Ligji për Tarifat Administrative,

Ligji për prokurimin publik,

Ligji doganor,

Ligji mjedisor,

Ligji për Vetëqeverisjen Lokale ..

KAPITULLI VII MAQEDONIA

Shkalla e punësimit në Republikën e Maqedonisë së Veriut është vetëm dy të tretat nga niveli mesatar i punësimit në 27 vendet e Bashkimit Evropian, megjithëse në vitet e fundit ka pasur një rritje të dukshme. Punësimi i ulët në RMV nënlupton nën- shfytëzimin e fuqisë punëtore.

Në RMV numri i grave të punësuar gjithmonë është shumë më i ulët se numri i burrave të cilët janë në marrëdhënie pune në këtë shtet...Pra, në

Në vitin 1998, gratë morën pjesë me 36.7% në numrin e përgjithshëm të të punësuarve, në

Në 2002 me 38.9%, dhe në 2008 me 38.7%. Nëse krahasojnë

normat e aktivitetit vijnë se gratë mbeten prapa me 20-25 indekse

pikë në lidhje me burrat.

7. KARAKTERISTIKAT E TREGUT TË PUNËS

Tregu i punës në Republikën e Maqedonisë së Veriut karakterizohet nga një aktivitet i ulët, shkalla e ulët e punësimit, shkalla e lartë e papunësisë dhe një çekuilibër sasior dhe cilësor midis

forcës që ofrohet dhe të punës dhe aftësitë e kërkimit. Përfshirja për grupe të caktuara të popullsisë, si punëtorë të rinj dhe shumë të vjetër, si dhe pakicat etnike mbetet një sfidë e madhe për vendin, duke pasur parasysh nivelet e larta të mundshme të papunësisë të këtyre grupeve mbi popullsinë.

Bzuar në disa të dhëna egzistojnë disa arsye themelore për papunësinë e lartë dhe të përhershme në Republikën e Maqedonisë së Veriut, edhe atë :

- 1) Faktorët special rajonal- ekonomikë dhe politikë të cilët ndikojnë në humbjen e tregjeve tradicionale të tokës dhe në ngadalsimin e krijimit të tyre,
- 2) Proceset e tranzicionit dhe transformimit që nuk ndodhin, krijuar këtu mundësinë e hapjeve të vendeve të reja të punës,
- 3) Mënyra e privatizimit me blerrjen e ndërmarjeve nga punonjësit dhe menaxhmenti që nuk ndikojnë në krijimin e interesit për rindërtimin e investimeve,
- 4) Dinamika e tregut të punës ku mbizotërojnë nive të ulëta të krijimit të vendeve të punës në baza të ndryshme,
- 5) Kosto të larta të punës për të cilat janë një kontribut i rëndësishëm si efete të punës, dhe të cilat pjesërisht stimulojnë ekonominë Gri..
- 6) Presionet demografike nga numri i madhë i kandidatëve të rinjë të mundshëm në tregun e lirë të punës...

Kësaj mund t'i shtohet niveli i ulët i investimeve dhe programe për të inkurajuar punësimin në shtet, në bashki, a sidomos në rajone të depresionuar ekonomikisht dhe të pazhvilluar dhe vendet e populluara.

Sipas një prej themeluesve të teorisë së politikës sociale - Bismarck, gjatë shekullit të kaluar, ai kaloi të paktën dy pengesa të reformave. Në këto vende (veçanërisht Gjermania, Franca, Italia, etj.) Ndryshe nga Hollanda ose Zvicra, për shembull - ku ekzistojnë sisteme pensionesh të bazuara në fondet private të pensioneve dhe ato shtetërore - çështja e të ashtuquajturës pagesa e dyfishtë. Periudha fazore është gjithashtu veçanërisht e përshtatshme nga pikëpamja politike, si

një mjet i përshtatshëm për reformat, më së shpeshti në një formë graduale - në mënyrë që të mos rrezikohen interesat e brezave të rinj të punëtorëve dhe pensionistëve të ardhshëm. Karakteristika kryesore e sistemit të parë është sigurimi i qasjes pothuajse të plotë falas në kujdesin shëndetësor për të gjithë qytetarët, i organizuar kryesisht nga shteti dhe bazuar në sigurimin. Në disa vende, një sistem i tillë i sigurimit shëndetësor varet nga një organizatë shumë e centralizuar, ndërsa të tjerët kanë një organizim dhe menaxhim të decentralizuar. Lloji i dytë i sigurimeve shëndetësore bazohet pjesërisht në iniciativën private (praktikë ambulatorie, spitale ose klinika të caktuara) dhe pjesërisht në publike (në proporcion të veçantë me shërbimet spitalore).

Natyra e përfitimeve. Duhet të sqarohet që në fillim se nuk ka asnjë sistem të kujdesit shëndetësor dhe asnjë sistem të sigurimit shëndetësor që mbulon të gjitha kostot e kujdesit shëndetësor. Sistemet shëndetësore kombëtare janë ato në të cilat diferenca midis konsumatorit publik dhe kostove të përgjithshme të sigurimit shëndetësor është më e vogla.

Një skemë e tillë e miratuar për krijimin dhe reformimin e sistemit të mbrojtjes sociale nënkupton disa përparësi specifike, siç janë:

- favorizimi maksimal i mundësisë që nënat të bien dakord për kujdesin ndaj fëmijëve dhe punësimin,
- inkurajimi i punëtorëve më të vjetër për të shtyrë pensionin.
- socializimi i kostove për fëmijët, duke i dhënë përparësi investimeve në fëmijë dhe të rinj
- ripërcaktimi i shpërndarjes së punësimit / kohës së lirë gjatë gjithë ciklit jetësor - ripërcaktimi i nocioneve të barazisë dhe të drejtave themelore shoqërore, duke filluar nga parimi i mundësive të barabarta gjatë gjithë jetës.

Faktorët kryesorë që ndikojnë në aktivitetin e ulët në tregun e punës të popullsisë femërore janë: tradita dhe kultura zakonet në vend, arsimimi dhe aftësitë e ulta, përkatësia etnike në kombinim me arsimin, përballueshmërinë dhe koston e shërbimeve për kujdesi për fëmijët dhe kujdesi për anëtarët e moshuar të familjes, ekzistenca e diskriminimit në tregun e punës, etj. Të rinj dhe gratë e paarsimuara nga zonat rurale kanë një aktivitet të ulët të mundshëm tregu i punës, por edhe më pak shanse për shkak të nivelit të ulët të furnizimit aftësitë dhe njohuritë që disponojnë.

Edhe pse vetëpunësimi mund të konsiderohet si një mjet efektiv për të zvogëluar papunësinë në mes, duke krijuar të reja punët janë të ulta, vetëpunësimi shoqërohet me nivele të ulëta sociale siguri për faktin se fillimi i biznesit tuaj në Republikën e Maqedonisë së Veriut shpesh vuan si rezultat i pamundësisë për të gjetur një punë tjetër, burim të ekzistencës. Kjo është arsyeja pse është më e lehtë për qytetarët të zgjedhin aktivitet me prodhim të ulët, me të ardhura të ulëta që zhvillohet në ekonominë informale dhe për e cila nuk kërkon një sasi të madhe fondesh investimi.

Punësimi në kohë të pjesshme është në një nivel shumë të ulët se sa që është në 27 vendet anëtare të BE , i cili është si rezultat i standardit të ulët të jetës në vend, por kjo mund të jetë edhe si rezultat i kërkesës së vogël të punëtorëve që kërkojnë të punojnë me kohë të pjesshme. Kështu që është nivel i ulët i pagave, krahasuar me pagat në vendet Evropiane.

Personat e papunë përfshihen në regjistrat administrativë dhe njerëz që nuk kërkojnë punë dhe / ose njerëz që punojnë në ekonominë gri. Nga ekziston një domosdoshmëri për të ndërtuar kushtet dhe politikat për t'u përvetësuar aftësitë dhe përmirësimi i tyre, si përmes atyre zyrtare dhe informale edukimi, përfshirë trajnimin, rikualifikimin dhe përvetësimin e eksperience pune.

Gjatë vitit 2009, sipas të dhënave të Agjencisë për Punësimi i Republikës së Maqedonisë shënoi një mesatare prej 1950 deri 2110 persona të papunë me aftësi të kufizuara sipas moshave të ndryshme struktura. Prej tyre, mbi 720 janë gra. Numri më i madh është regjistruar në Shkup, ose mbi 800 persona, ndërsa grupmoshat dominohen nga të papunët personat e moshës 25 deri 40 vjeç. Nga këta individë, 88% janë me të ulët ose arsimi jo i plotë, dhe 20% e tyre kanë kualifikime të caktuara me këtë gjë që e bën këtë grup të papunësh të pamjaftueshëm të adaptueshëm me modernen kërkesat e tregut të punës.

7.1 Rinia dhe punësimi

Punëtorët e rinj gjithashtu kanë një normë të ulët të aktivitetit mund të konsiderohet pozitive për sa kohë që të rinjtë janë joaktivë për shkak duke studiuar dhe investuar në arsimimin e tyre, duke e mbajtur atë në mendje rendimenti (fitimi) relativisht i lartë nga arsimi. Por kjo nuk është ajo Baza, për mosangazhimin e tyre është se shihet mungesa e angazhimit, brezat që përfundojnë

arsimin e tyre e komplikojnë gjendjen e tyre tregun e punës, por edhe kushtet sociale në vend. Ky posaçërisht shfaqet në lidhje me mosekzistencën e kapjeve për të arritur mundësi që lidhen me arsimimin ose pagesat për të papunët.

Papunësia e të rinjve është një sfidë tjetër politike. Nevojiten ndryshime të mëdha në disa fusha që i ndihmon të rinjtë të hyjnë menjëherë në tregun e punës, kjo mundson përfshirjen e tyre shoqërore, ndërsa masat formulohen si më poshtë:

- Së pari, politikat mikroekonomike, së bashku me mbështetjen e lokale komunitetet duhet të inkurajojnë hapjen e vendeve të reja të punës, ndërsa
- nga ana tjetër, rritja ekonomike më intensive plotësohet nga më fleksibël legjislacioni.
- Së dyti, duke pasur parasysh se ai nuk ka përvojë pune të mëparshme i bën të rinjtë jokonkurues në tregun e punës në raport me të tjerët punëtorët, politikat aktive duhet të ndihmojnë të rinjtë që fitoni përvojë (angazhime të mëparshme praktike gjatë ose pas saj) procesin arsimor, praktikën, praktikën e detyrueshme gjatë shkollimi).
- Së treti, ekziston nevoja për një përshtatje më të madhe në arsim dhe sistemi i trajnimit në drejtim të krijimit të aftësive dhe kualifikime që plotësojnë nevojat e kompanive për praktike individuale.

Agjencia e punësimit duhet të inkurajojë të papunët për të punuar më intensivisht, për të përmirësuar të dhënat e të papunëve, personat duke përfshirë vetëm ata që vërtet duan të punojnë, për të aplikuar qasjen e individualizuar ndaj grupeve të caktuara të papunëve dhe ndaj tyre përmirësoni shërbimet e vetë-ndihmës për ata që kanë një shans më të mirë të gjejnë punë vetë.

KAPITULLI VIII SHQIPËRIA

Përfshirja sociale ka të bëjë me masat që u mundësojnë individëve dhe grupeve të kenë atë qasje në shërbimet publike në mënyrë që të marrin pjesë me shkallën më të lartë të aftësive të tyre në jetën sociale, ekonomike dhe politike të shoqërisë tonë. Jemi krenarë që tashmë Shqipëria ka identifikuar pjesëmarrjen e saj aktive në Procesin Evropian të Përfshirjes Sociale dhe që Qeveria jonë e ka përfshirë si një nga angazhimet kryesore në kuadër të procesit të anëtarësimit në BE. Krahas ruajtjes së stabilitetit dhe qëndrueshmërisë ekonomike, marrja e masave për uljen e varfërisë dhe nxitjen e përfshirjes sociale është një nga përparësitë kyçe të Qeverisë, sepse këto masa do të ndihmojnë në çlirimin e potencialit të konsiderueshëm njerëzor të pashfrytëzuar në Shqipëri, si dhe uljen e ndikimit pengues të pabarazisë mbi rritjen ekonomike. Investimet sociale dhe përmirësimi i shtetit të mirëqenies sociale janë veprime me përparësi për Qeverinë Shqiptare.

Vizioni i Dokumentit Politik të Përfshirjes Sociale (DPPS) është që të garantojë një sistem transparent, të përgjegjshëm dhe të rregullt për vlerësimin e përfshirjes sociale në të gjitha fushat e politikave të varfërisë financiare dhe mbrojtjes sociale, punësimit dhe aftësive, shëndetit, arsimit, strehimit dhe privimit të nevojave bazë, si dhe të pjesëmarrjes sociale dhe të drejtave të njeriut.

Fushat kyçe të politikave përfshijnë arsimin gjithëpërfshirës; kujdesin cilësor për fëmijët; shëndetësinë gjithëpërfshirëse; mundësi të zgjeruara për trajnim dhe zhvillim aftësish; asistencë

në kërkimin e punës dhe asistencë në punësim; rehabilitim dhe ri-integrim të grupeve të cënueshme, si personat me aftësi të kufizuara, të mbijetuarit nga trafikimi, dhuna me bazë gjinore dhe dhuna në familje; strehim social të përballueshëm financiarisht; dhe drejtësi sociale. Politika të tilla duhet t'u drejtohen të gjithë njerëzve, me kujdes të posaçëm për grupet e cënueshme.

8.Femrat, ende pa pension

Në Shqipëri, jo të gjithë ata që janë në moshë pensioni, realisht marrin një pension. Në këtë vend norma e tyre që fitojnë pension në moshën e pensionit fiksohet në vetëm 77%, çka do të thotë se, thuajse 1 në 4 nuk merr asnjë kontribut monetar. Të dhënat dalin në pah nga raporti i fundit i Organizatës Ndërkombëtare të Punës, që në tërësi tregon me shifra atë që ndoshta shumëkush e di; faktin se Shqipëria është shumë larg të qenit një shtet social.

Të dhënat tregojnë gjithashtu një normë mjaft të ulët të atyre që përfitojnë asistencë sociale.Me një normë në 77% të atyre që përfitojnë pension dhe që e kanë kaluar moshën e pensionit, vendi është shumë larg standardit të Europës perëndimore. Por nga ana tjetër, rezulton se Shqipëria është vendi me performancën më të mirë në Ballkan, duke i lënë pas të gjithë fqinjët, me përjashtim të Greqisë, ku norma fiksohet në 77.4%.

Ata që në Shqipëri aktualisht nuk marrin pension, pavarësisht se janë në moshën e pensionit, janë në masën 100% femra.Pra, 1/4 e pensionistëve në vendin tonë pa pension janë femra. Kjo, për arsyen e vetme se, tradicionalisht, jo vetëm në zonat rurale, por edhe në ato urbane, femrat kanë qëndruar në shtëpi, duke mos pasur një punë të rregullt. Kjo gjë ka bërë që një pjesë e madhe e tyre të mos kenë vitet e punës për të përfituar një pension. Pavarësisht se tashmë, Shqipëria është një vend demokratik normal, që synon të bëhet një vend i mirëqenies, kësaj problematike ende nuk i është dhënë një zgjidhje.

Shifrat e shumta tregojnë se në Shqipëri vetëm 6.9% e të papunëve përfitojnë asistencë monetare. Shifra, jo vetëm që është tepër larg 100%, që në vendet më të zhvilluara të botës, dhe kryesisht në Europën veriore janë një standard mëse normal, por e vendos Shqipërinë ndër vendet e fundit në listë në Europë dhe Azinë Qendrore.

Në botë ndërkohë është e 12-ta nga fundi në këtë drejtim. Rezulton se, në Europë më keq se Shqipëria është vetëm Bosnjë-Hercegovina dhe Turqia. Shifra tregon se, praktikisht, vetëm një në 15 të papunë përfiton asistencë në Shqipëri.

Por ajo që e bën edhe më alarmante situatën është fakti se, në vitin 2000, kjo normë fiksohej në 10.2%. Kjo do të thotë se, Shqipëria jo vetëm që nuk ka bërë hapa para për t'iu afruar standardeve europiane, por është larguar edhe më tej nga këto standarde.

8.1. Vështrim i Përgjithshëm mbi Treguesit e Punësimit dhe Aftësive për Punë

Puna është e rëndësishme për njerëzit jo vetëm si burim të ardhurash, por edhe për të bërë të mundur një përfshirje më të gjerë të tyre në shoqëri. Rëndësia e jashtëzakonshme që ka punësimi për njerëzit është pranuar dhe konfirmuar përmes krijimit të një përmase të pavarur të punësimit në Procesin e Përfshirjes Sociale në nivel të BE-së.

Produktiviteti i punës ka pësuar rënie nga viti 2010-2015, por sektori i industrisë dhe ai i ndërtimit kanë kontribuar me rënien më të madhe. Sipas të dhënave të Bankës së Shqipërisë në një vlerësim për produktivitetin e punës në 10 vitet e fundit, shihet se sektorët prodhues në vend nuk kanë performuar mirë. Në vitin 2006, kontributi i industrisë përpunuese në totalin e punësimit ishte 24.5%, ndërsa në vitin 2015 ra në 19.1%.

Por me zhvillimet e fundit, ku investimet në sektorin e banesave dhe hotelerisë janë rizgjuar kontributi në punësim ka ardhur me rritje këtë vit. Evidencat tregojnë se periudha 2010-2015 shoqërohet me rënie të produktivitetit në total, ardhur kryesisht nga mungesa e strukturimit brenda sektorëve. Ulja e produktivitetit është ndjerë veçanërisht në sektorin e ndërtimit dhe industrisë përpunuese, dy sektorë të cilët gëzonin rritjen më të lartë të produktivitetit gjatë 2006-2010.

Pas vitit 2010 shohim se sektori i shërbimeve dhe tregtia kanë një potencial më të lartë për t'u rritur. Kjo periudhë është shoqëruar me tkurrje të numrit të të punësuarve, si dhe zhvendosjes së tyre drejt sektorëve më pak produktivë, që ka ndikuar në normën negative të rritjes së produktivitetit

8.1.1 Ndarja sipas sektorve te ndryshem

Aktualisht numri i te punesuarve eshte rreth 932 mije persona. Pjesa me e madhe e te punesuarve punon ne bujqesi me 51% . Nje pjese e te punesuarve punon ne ndertim dhe transport me 12.7% ne tregti 11.6%, e ndjekur me pas nga industria me 7.1%. Perqindja e larte e punesimit ne bujqesi tregon se shoqeria shqiptare mbetet ende me nje popullsi rurale megjithë levizjet e medha drejt zonave urbane. Femrat e punesuara zene 37% te totalit te punesimeve. Analiza e nivelit te punesimeve ne vite, tregon se gjate gjithe periudhes 1993 – 2006 niveli i punesimit te femrave ka qene dukshem me i ulet se ai i meshkujve. Kjo diference vazhdon te ruhet dhe mbetet ne te njejttat nivele. Diferencat midis nivelit te punesimit femra meshkuj jane me te theksuara ne sektorin privat jo bujqesor, ku numri i femrave te punesuara ze vetem 25 %.

8.1.2 Vetepunesimi

Koncepti i vetepunesimit hyri per here te pare mbas vitit 1992 me mbylljen e ndermarrjeve industriale dhe ristrukturimin e ekonomise se vendit. Vetepunesimet kane pesuar nje tendence rritjeje nga viti ne vit. Ne shkalle vendi rreth 66 per qind e te atyre qe konsiderohen ne pune jane te vetepunesuar dhe vetem 34 per qind jane te punesuar me pagese. Vetepunesimet ne Shqiperi kane karakter te biznesit familjar kryesisht ne tregti e artizanat trashegues te familjes. 62% perqind e te punesuarve jane me kohe te plote dhe 39 perqind kane pune me kohe te pjeseshme, nderkohe qe te punesuar me kohe te plote me shume jane meshkuj (70 perqind) sesa femra 51 perqind. Jane shume individe me arsim te larte te cilet punojne me kohe te plote (75 perqind), krahasuar me te punesuarit me arsim te mesem (73 perqind), dhe me ata me arsim te ulet (55 perqind). Niveli i punesimit ne Tirane ishte vetem 39 % dhe ishte me e ulta ne te gjithe rajonet e Shqiperise.

8.1.3 Anketa Tremujore e Forcave të Punës, T2 - 2020

Gjatë tremujorit të dytë të vitit 2020, shkalla e punësimit për popullsinë 15-64 vjeç është 59,6 %. Gjatë këtij tremujori, në krahasim me të njëjtin tremujor të vitit 2019, numri i të punësuarve gjithsej u ul me 3,6 %, ndërkohë krahasuar me tremujorin e parë të vitit 2020, ky tregues u ul me 2,6 %.

Në tremujorin e dytë 2020, shkalla zyrtare e papunësisë në Shqipëri, për popullsinë 15 vjeç e lart, është 11,9 %. Krahasuar me tremujorin e dytë të vitit 2019, shkalla zyrtare e papunësisë u rrit me 0,4 pikë përqindje, ndërkohë krahasuar me tremujorin e parë 2020, shkalla zyrtare e papunësisë u rrit me 0,5 pikë përqindje.

Në tremujorin e dytë të vitit 2020, shkalla e pjesëmarrjes në forcat e punës, për popullsinë 15-64 vjeç, është 68,1 %. Krahasuar me tremujorin e dytë të vitit 2019, shkalla e pjesëmarrjes në forcat e punës është 1,7 pikë përqindje më e ulët, ndërkohë krahasuar me tremujorin e mëparshëm ky tregues shënon një ulje prej 1,5 pikë përqindje.¹⁵

PENSIONISTET NE BALLKANIN PERENDIMOR

Në vendet e Ballkanit Perëndimor, të ardhurat mesatare të pensionistëve janë shumë më të ulëta se të ardhurat tashmë të ulëta mesatare të qytetarëve të tjerë, dhe për këtë arsye shumica e pensionistëve nuk kanë të holla të mjaftueshme për nevojat themelore, e lëre më për t'i mundësuar vetës ndonjë pushim apo udhëtim. Gazetarët e Anadolu Agency (AA) kanë bërë një hulumtim se si dhe në çfarë kushtesh jetojnë pensionistët në vendet e rajonit si në Kosovë, Shqipëri, Bosnje dhe Hercegovinë, Serbi, Maqedoni, Mali i Zi dhe Kroaci. Hulumtimi ka treguar se shqetësimi e përbashkët i pensionistëve është si të mbijetojnë deri në muajin e ardhshëm.

Si shembull mund ta marrim :*Pensionisti 80 vjeçar nga Prishtina, Halit Gashi, në pension është që nga viti 1992. Pavarësisht se ka punuar 40 vjet, duke i kaluar 20 vite në arsim dhe 20 të tjera si përkthyes, ai sot merr pensionin mujor prej 140 eurove, sikurse edhe të gjithë pensionistët tjerë kosovar të cilët kanë stazh pune. Me një ton ironik, ai thotë se ky është pensioni më i mirë në Kosovë, ndërsa shton se është absurde që të flitet për atë se, nga ky pension, njeriu mund të jetojë. “Të gjithë e dinë se nga ky pension nuk jetohet. Ky është pension veç sa për një kore bukë. Me këtë pensioni nuk ka jetë normale”, thotë Gashi. Ai jeton me bashkëshorten e cila pranon pensionin bazë apo pensionin e të moshuarve, në vlerë prej 75*

¹⁵<http://www.instat.gov.al/al/temat/tregu-i-pun%C3%ABs-dhe-arsimi/pun%C3%ABsimi-dhe-papun%C3%ABsia/publikimet/2020/anketa-tremujore-e-forcave-t%C3%AB-pun%C3%ABs-t2-2020/>

*eurove në muaj. Halit Gashi thekson se ai dhe gruaja e tij nuk do të mund të mbijetonin pa ndihmën e fëmijëve të tyre.*¹⁶

Ndërsa, për dallim nga Halit Gashi, shumë pensionist tjerë janë të detyruar të punojnë për të mbijetuar.

Sekretar i Organizatës së Pensionistëve dhe Invalidëve të Komunës së Prishtinës, shpjegon se pensionistët të cilët kanë punuar së paku 15 vite, marrin pension 140 euro në muaj ndërsa, të gjithë ata të cilët janë të moshës mbi 65 vjeçare, gëzojnë të drejtën e pensionit bazë në vlerë prej 75 euro.

- Pensioni në Bosnje dhe Hercegovinë 167 euro -

Aspak më mirë nuk jetojnë as pensionistët në vendet tjera të rajonit të cilët mezi arrijnë të mbulojnë shpenzimet themelore nga pensioni mujor.

Pensionisti Ramiz Hadzic nga Sarajeva thekson se pensionet e sotme në Bosnje dhe Hercegovinë janë të pamjaftueshme për një jetë sado normale. Ramiz, i cili pas katër dekadave të kaluara në punët jashtëzakonisht të vështira fizike sot merr pensionin prej 326 KM (167 euro), të cilën njëkohësisht e marrin gjysma e pensionistëve në këtë vend.

“Kjo nuk është e mjaftueshme. Derisa të paguaj ilaçet dhe shpenzime e tjera, më mbesin 60 euro për ushqim, veshmbathje e tjerë. Por, ja, kam diçka edhe nga të tjerët, më ndihmojnë fëmijët, nipat dhe kështu. Po të mos ishin ata, nuk do t'ia kisha dalë, nga çka të jetojë njeriu”

Në BeH më shumë se gjysma e pensionistëve, saktësisht 235.000 prej tyre, marrin pension prej 167 eurosh. Pensioni mesatar në BeH është rreth 186 euro, ndërsa pensioni më i lartë i paguar këtë vit në BeH arrin shumën prej 2.174 KM (1.111 euro).

- Pensioni mesatar në Serbi rreth 193 euro -

Situata në të cilën ndodhen shumica e pensionistëve në Serbi nuk është shumë më e mirë në krahasim me vendet tjera të rajonit. Në atë vend pensioni mesatar aktualisht është rreth 193 euro.

¹⁶ <https://www.aa.com.tr/sq/jeta/pensionist%3%ab-t-n%3%ab-ballkan-kan%3%ab-vet%3%abm-nj%3%ab-shqet%3%absim-t%3%ab-p%3%abrbashk%3%ab-t-si-t%3%ab-mbijetojn%3%ab-deri-n%3%ab-muajin-e-ardhsh%3%abm/57304>

Ish-ndërtuesi Rade Sharanovic (83 vjeç) është pensionist dhe invalid. Ndërsa nëpër shpalljet e gazetave kërkon banesë me qiranë më të lirë, tregon për AA se si djalë pas Luftës së Dytë Botërore ka punuar punët fizike, për tu bërë pastaj sipërmarrës në firmat e ndërtimit ku i kaloi 24 vjet të punës. Pas rrëzimit fatkeq në akull dhe lëndimit të rëndë kishte njëmbëdhjetë operacione. Ai thotë se e “vrau mjekësia“ dhe se në bazë të kësaj ka fitime shtesë, por edhe invaliditet të përjetshëm.

Thotë se merr 17.000 dinarë (142 euro) pension, plus ndihma sociale shtesë si invalid. Nga krenaria nuk deshi të tregojë se sa të holla i nevojiten për jetë apo shërim. Si ish-ndërtues, për shkak të inflacionit të dikurshëm, ka mbetur pa kulm mbi kokë. Ka tentuar edhe nëpërmjet kredive për pensionistët, por pa sukses.¹⁷

Në Serbi në janar 2015 janë regjistruar 1.741.113 shfrytëzues të pensioneve dhe sipas të dhënave dhe raportit nga Fondi Republikan për Sigurim Pensional dhe Invalidor i Serbisë (Fondi PIO) pensioni mesatar, për të gjitha kategoritë është 23.153 dinarë (193 euro). Pensioni më i lartë i paguar në Serbi në janar të këtij viti, për profesionist ushtarak me 40 vjet shërbim është 98.489 dinarë (820,75), ndërsa më e ulët, për të punësuarit në sektorin privat 12.288 dinarë (110,7 euro).

Pensioni mesatarë në Maqedoni rreth 202 euro -

Kryetar i Lidhjes së Shoqatave të Pensionistëve të Maqedonisë (SZPM), tha se pensionet në Maqedoni në krahasim me vendet e rajonit nuk janë aq të ulëta. Ai duke theksuar se karakteristikë veçanërisht në periudhën e fundit është rritja e standardeve të kontributeve, shtoi se si partnerë të Qeverisë së Maqedonisë me angazhimin dhe argumentet e tyre kanë arritur që ky vend të jetë një nga vendet me pensione më të larta në rajonin e Ballkanit.

“Nga viti 2006 deri në vitin 2014 pensionet janë rritur për 6 përqind. Tani pensionet në Maqedoni arrijnë diku rreth 12.450 denarë apo 202 euro. Ky pension nuk ekziston as në Serbi, as në Bosnje dhe Hercegovinë, të themi as edhe në Shqipëri, Kosovë dhe Bullgari. Në vendet e tjera pensionet ulen, ndërsa tek ne pensionet rriten, si dhe për këtë vit është planifikuar që të rriten edhe për 5 përqind”, deklaroi Kryetari i Lidhjes së SHOQATËS së Pensionistëve..

¹⁷ <https://www.aa.com.tr/sq/jeta/pensionist%c3%ab-t-n%c3%ab-ballkan-kan%c3%ab-vet%c3%abm-nj%c3%ab-shqet%c3%absim-t%c3%ab-p%c3%abrbashk%c3%ab-t-si-t%c3%ab-mbijetojn%c3%ab-deri-n%c3%ab-muajin-e-ardhsh%c3%abm/57304>

Sipas statistikave nga Fondi Pensional dhe Invalidor i Sigurimeve të Maqedonisë, në muajin janar të vitit 2015 numri i shfrytëzuesve të pensionit ishte 295.755. Pensioni mesatar në vend është 202 euro. Pagesa mesatare për shfrytëzuesit e pensionit familjar është 160 euro, për pension invalidor rreth 180 euro denarë, për pension të pleqërisë 225 euro, për pension bujqësorë rreth 90 euro dhe shfrytëzues për pension ushtarak 320 euro. Pensioni më i lartë në Maqedoni për muajin në fjalë ishte 1.100 euro.

-Në Shqipëri futet kategoria e pensionit social-

Në Shqipëri kohet e fundit është ndërmarrë një reformë në fushën e pensioneve, duke u futur edhe koncepti i pensionit social, që do t'iu takojë atyre që nuk kanë plotësuar kontributet dhe që në 2015 do të ketë vlerën e 50 dollarëve, që ka filluar të aplikohet këtë vit.

Fundi i 2014 dhe fillimi i 2015 e gjeti Shqipërinë, me 494.073 pensionistë në fshat dhe qytet, që përfitojnë pensione urbane pleqërie, invaliditeti dhe familjar, sipas të dhënave të Institutit të Sigurimeve Shoqërore.

Në Shqipëri pensioni minimal sipas rritjes së vitit 2014 është rreth 70 \$, dhe më i lartë është rreth 189 \$, sipas kategorive fshat dhe qytet dhe sipas sipas kategorive të ndryshme si pension pleqërie, invaliditeti, familjar, etj. Ndërkohë me reformën e re në sektorin pensioneve, numri i pensionisteve pritet të jetë 580.000.

Idriz Halil Xhaka, pensionist nga Tirana tregon për AA se ai ka punuar 43 vjet në punë shteti dhe aktualisht merr një pension prej 117 dollarë. “Ky pension nuk del për kontribute të tjera, por vetëm për ilaçe. Kësaj qeverie i uroj punë të mbarë, por duhet ta rishikojë më mirë çështjen e pensioneve. Asnjë gjë tjetër nuk përfitoj përveç pensionit”.

- Mali i Zi, pensionet nuk i arrijnë rritjet e çmimeve -

Në Malin e Zi situata për pensionistët është pak më e mirë se në Serbi. Në Mal të Zi sipas Fondit për Sigurim Pensional dhe Invalidor në mars të 2015 kanë qenë të regjistruar 125.358 përdorues të pensioneve. Të dhënat nga Fondi tregojnë se pensioni mesatar në atë vend në mars ka qenë 273 euro. Pensioni më i ulët ishte 100 euro, ndërsa pensioni më i lartë që është paguar në shkurt ka qenë 2.095 euro.

Drago Markovic (69 vjeç) nga Podgorica është ish-inxhinier. Gjatë jetës së tij ka punuar për disa kompani private për prodhimin e strukturave metalike. Pensioni i tij është 298 euro. Ai tregon se kjo nuk është e mjaftueshme që për një muaj të ushqejë vetën dhe familjen, si dhe t'i paguajë shpenzimet e tjera mujore.

"Pensioni është i vogël, por kam dëgjuar se ka prej tyre që marrin edhe 100 euro. Por kur shikoni se çdo ditë kemi rritje çmimesh, nuk është e mjaftueshme të kemi 300 euro pension. Jetoj me bashkëshorten dhe për barna shpenzojmë rreth 30 euro. Në periudhën e dimrit kemi shpenzime të larta për energjinë elektrike. Nganjëherë paguajmë edhe 70 euro. Nëse llogarisni shpenzimet e tjera mujore, kjo është më shumë se gjysma e pensionit. Me pjesën e mbetur blejmë ushqim, por edhe fëmijët të cilët janë jashtë vendit, na ndihmojnë. Pa ndihmën e tyre do të jetonim vështirë. Nuk është lehtë. Çuditë se si dikush e kalon muajin me pension prej 150 apo 200 eurosh ", tregon Markovic

- Kroatët kanë pensionet më të larta në Ballkan -

Pensioni mesatar në Kroaci është rreth 300 euro. Pensionistja Nada Biondiç nga Zagrebi, e cila ka 33 vjet stazh si kontabiliste, ka pension prej 2.360 kuna (310 euro). Në pension ndodhet tashmë prej 18 vites.

"Pensioni më shkon vetëm për shpenzimet mujore, rreth 130 euro, pa ngrohje. Për shërim shpenzoj mjaft, sepse kam kontrolle të shumë mjekë", thekson Biondiç dhe shton se nganjëherë merr kredi të vogla të cilat i paguan me këste.

"Në këtë inflacion dhe me këto shpenzime, me 400 deri 600 euro, me këtë shumë do t'ia kisha dalë disi", thotë zonja Nada në pyetjen me çfarë minimum të pensionit do të ishte e kënaqur.

Ndërkohë, pensioni mesatar në Kroaci është 2.238 kuna, që është më pak se 300 euro, ndërsa 70 përqind të pensionistëve kanë më pas nga kjo mesatare. Pensioni më i ulët është 850 kuna, ndërsa më i lartë rreth 9.000 kuna (1.185 euro).

Përfundimi

Shtetet e Ballkanit Perëndimorë cdo ditë e më shumë po hasin me probleme të ndyshme të cilat kanë të bëjnë me Sigurimin Social dhe me Shtetin Social.

Se cilat janë këto sfida që shtetet i kanë do të jenë të cekura ne punimin më lartë, se cili shtet e ka sigurinë më të lartë dhe cili më të ulët si dhe shumë krahasime të tjera. Në cilin vend bën pjesë vendi jonë, Maqedonia si shtet social dhe cfarë Sigurie Sociale ka ky shtet. Qëllimi kryesor i politikave sociale është të sigurohet që të gjithë në shoqëri të jetojnë në paqe dhe harmoni larg konflikteve. Me politikat sociale, synohet të sigurojë drejtësi shoqërore, zhvillim shoqëror, ekuilibër shoqëror, integrim shoqëror dhe paqe sociale. Ndërsa Sigurimi Social është Një akt për të siguruar mirëqenien e përgjithshme duke krijuar një sistem të përfitimeve federale të pleqërisë

Bibliografia

- Esping-Andersen, G. 1996. Welfare States in Transition: National Adaptations in Global Economies . London: Sage.
- Ferrera, M. 1993. Modelli di solidarietà, Il Mulino, Bologna. наведено во Bonoli G (1997)
- Fillo, Ll. 2006. Historia për shtetin e mirëqenies sociale, Tiranë.
- Flora P., Alber J., Eichenberg R., Kohl J., Kraus F., Pfenning W. dhe Seeböhm, K. 1987. State, Economy and Society in Western Europe, Frankfurt, St. James Press, vol I,
- Geissler, H. 1998. Zeit, das Visier zu öffnen. Cologne: Kiepenheuer & Witsch. Наведено во Schludi, M. 2005
- Gelissen, J. 2002. Worlds of welfare, worlds of consent?: Public opinion on the welfare state, Netherland,
- George, V. 2010. Major thinkers in welfare: contemporary issues in historical perspective, Great Britain,
- George, V. and Wilding, P. 1994. Welfare and ideology, Great Britain,
- Giddens, A. 1999. The Third Way . London: Polity Press.
- Goodin, R. 1999. The real worlds of welfare capitalism, Cambridge University Press,
- Grabow, K. 2005. ``Fighting with Goliath: the reform of the public health care insurance scheme in Germany, its potential to increase employment and alternative models of reform``, German Politics, 14, I: 51–73.
- Gruber, J. and Wise, D A. (eds). 1999. Social Security and Retirement around the World, Chicago: University of Chicago Press
- Hantrais, L. 1995. Social Policy in the European Union, Macmillan Press, London. цитирано во Геровска М (2001)